Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...нтямай 1921 оной ...ябрин 21-нэй гарана | № 183 (13672) | 1974 оной августын 7, среда | Сэн 2 мүнгэн

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР К. Г. САЗОНОВАДА БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА МАЛШАН ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Үйлэдбэриин үндэр дүнгүүдые туйлаһанайнь түлөө Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой шубуушан **Сазонова** Кристинья Григорьевнада **Буряадай АССР-эй габьяата малшан** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.

1974 оной августын 6.

ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫЕ ҮДЭРҺӨӨ ҮДЭРТЭ ЭРШЭДХЭЕ!

МҮНӨӨДЭРЭЙ ГОЛ ЗОРИЛГО: Шэмэтэй тэжээл—сенаж, силос ехээр дараха. Трактор, машина бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ, үбһэеэ түргөөр, һайн шанартайгаар хуряаха. Һогооборишье үбһэ үлөөнгүй абахын тула гар хажуур үргэнөөр хэрэглэхэ.

«АВМ-04»—ХОЁР ХАЛААНДА

...рэй сайлалгын дүтэл... Арал-Сагаатын үргэн ...шалта доро тодхогдо... «АВМ-0,4» түхэлэй ...дай хүнхинэхэ абяан ...агүй. Ахалагша ...ор Гомбожаб Очи... ...таа ажалладаг табан ...ришэдэйнгөө гурбые ...ень эльгээгээд, нү... хоёртоо хамһалсажа ... Тэрэ хирэ-хирэ бо... ...э агрегадайнгаа при...дые шалгажа, мэшээг... ...э байһан ногооной гу... ...шанар үзэнэ.

...нэ жэл үбһэ ногооной ...һала һайн, үндэр... ...хэншье. Агрегаднай... ...адгүй хүдэлгэгдэнэ. ...ороогүй иимэ нарата ...дэтэ минута, часшье ...лохогүй бшуу. Бидэ ...дэрэй, үдынгөө сай... ...а ээлжээлэн ошоод, ...аа зогсоонгүй ябуул... — гэжэ ахалагша опе... Гомбожаб Будажапо...рэнэ.

...нэ агрегадаа дүүрэн ...нь хүдэлгөөгүйдэ ар... Хэрбээ мүнөө үрдижэ, ...ороогүй сагта ногоо... ...ил ехээр гаргажа бэ...гүй һаань, хожомоо шэ...ынышье муудашаха ...гээл эдэ үдэрнүүдтэ ...нгай ногоон сэсэглэ...рсагтажа, шэмэтэй ...а ороод байна бшуу. ...совхоз ногооной гу...ладхэдэг болоһоор хэдэн жэлэй дүршэлтэй болонхой. Тиимэһээ, илангаяа байгша ондо тугал, хурьгадтаа шэмэтэ тэжээл ехээр нөөсэлхын тула «АВМ-0,4» агрегадаа хэзээ-хэзээнэйхиһээ эртэ ябуулжа захалаа юм. Энэ агрегадайнгаа ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлхын тула Хүдэриин совхозой мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд хоёр халаанда һаадгүй хүдэлгэхөөр хүдэлмэриинь эмхидхэнхэй. Мүнөө тус агрегадай хоёрдохи халаанда оператор Ким Банзаров хүтэлбэрилэгшэтэй табан хүн ажаллана.

— Манай звенодо «МТЗ» түхэлэй хоёр трактор, ногоо сабшаад хэршэдэг «Кир-1,5» түхэлэй косилка үгтэнхэй. Нэгэ тракторнай сабшадаг, нүгөөдэнь агрегадта ногоо шэрэдэг. Хоёр халаанииe ядамаргүй хангана. Саашадаа үбһэ ногооной холо болоходо яаха юм. Хэрбээ ядалдаа һаамнай трактор, косилка нэмээжэ үгэхэ аабза, — гэжэ, Гомбожаб Будожапович хөөрэнэ.

Арал-Сагаатын энэ звено мүнөө гол түлэб үрмэдэһэ, халаахай болон элдэб янзын буурсагта ногоо, люцернэ сабшажа, ногооной гурил болгон гаргана. Юуб гэхэдэ, иимэ ногоон витамин элбэгтэй байхаһаа гадна, шэмэтэй, шанартайшье ха юм. Абтаһан тугал, хурьгадтаа үбэл, хабарай үедэ эдюулхэдэнь түргэн боргожодог, алишье талаараа һайн гээшэ. Энээниинь һайн ойлгоһон тус коллектив байгша ондо нёдондонойхиһоо шадаал һаа ехээр бэлэдхэжэ абахые оролдоно.

Гадна энэ хоёр халаанай хүдэлмэришэдэй дунда баһал социалис мүрысөөн дэлгэрэнхэй. Абаһан уялганьшье ехэ. Хараалһан зорилгоёо богони болзорто бэелүүлжэ, шэмэтэ тэжээл ехээр абахын тула хоёр халаанайхид шадал соогоо ажаллана. Халаан бүридэ татажа гаргаһан ногооной гурилай шэгнүүрые тэрэ дороо тэмдэглээд лэ орхидог гуримтай юм. Тиихэдэ байгша ондо шэмэтэ тэжээл бэлэдхэгшэдэй салин хүлһэн урданайхиһаа хубилгагдаа. Тиимэһээ эндэ ажаллагшад яһала урмашанги ажаллана.

Бидэнэй эндэ хөөрэлдэжэ, хүдэлмэритэйнь танилсан һонирхоһоор байтарнай үдын үе ойртожо, түрүүшын халһа дүүрэнтэжэ захалба. Ахалагша оператор Гомбожаб Очиров хоёрдохи оператор Ким Пурбожаповичтаа агрегадаа тушаахаар түхеэрбэ. Хүнхинэсэ ябажа байһан томо машиныгаа захада хоюулан ошожо, гаража байһан гурилайнь шанар, олон тоото приборнуудыень шалгаад, хоорондоо юуншьеб тухай хэлсэн тарабад. Эндэ ерээд байһан табан хүбүүд ажалаа үргэлжэлүүлжэ захалаа бэлэй.

— Мүнөө Гомбожаб Очировай хүтэлбэрилдэг халаанай һүүлээр мэшээглэгдэһэн гурилынь бүхыдөө 70 центнертэ хүргэгдөөд байна. Шанарыньшье, юу хэлэхэб, эрхим гээшэ. Үсэгэлдэр ажахымнай зоотехник агроном хоёр ерэхэдээ бэлэдхэһэн гурилыемнай һайса шалгаа, хараа һэн. Бараг сэгнэлтэ үгөөд ябаа бэлэй, — гэжэ Ким Банзаров дүнгүүдээ согсолхо үедөө мэдүүлбэ.

Ногооной гурилаар дүүргэгдэһэн саарһан мэшээгүүд хушалта доро улам олошоржол байна. Шираг залуу хүбүүд агрегадай сорго дороһоо дүүрэн мэшээгүүдые хойно-хойноһоонь абажа шэгнэһээр лэ саашань абаашажа һуулгана. Хушалта доронь ая гангын үнэрөөр хангалтана.

— Урда жэлнүүдтэл адли гурил болготдохо ногоогоо эндэ тэндэһээ түүбэрилэн сабшалтагүй, амар лэ ябажа байгдана. Трактористнууднай ногоогоор һаадгүй хангана. Энэ асараашань халаанаймнай дүүрэтэр хүрэхэ. Энэл зэргээрээ ябаа һаа, манай агрегат шэмэтэ тэжээл яһала ехээр бэлэдхэхэ. Гансал бороо хурын ехээр һуужа ороогүйл һаань зохид бэлэй, — гэжэ, Ким Пурбожапович Банзаров тараха дээрээ мэдүүлээ бэлэй.

В. ЖИГЖИТОВ.

Хяагтын аймаг.

ҮБҺЭШЭД МҮРЫСЭНЭ

...үндэр саһан ...та Саянай шу...мундарганууудаар ...эгдэнхэй «Комму... ...олхоздо эдэ үдэр... ...э үбһэ тэжээл бэ... ...гэ түлэг дундаа ...байнхай. Шэмэ...үйтэн уларилтай ...ажахы үбһэ ху...раа һаянай эхилээ ...үүлэй мэдээгээр Лопсон Убушеевэй хүтэлбэрилдэг Жэлгэнэй үбһэшэдэй звено ажахы дотороо эгээн түрүүлэн һүри бодхообо. Мүн Удайн звеное даагша Содном Сыреновэй үбһэшэд хэдэн үдэрэй туршада нилээд ехэ сабшалангай ногоо цнагаагаад байнхай. Тиихэдэ колхозой бусад звенонуудта түрүүшын бухалнууд жэрылдэжэ захалба.

Тэжээл бэлэдхэхэ халуун хаһаяа түргэн болзорто үнгэрэгхын тула звенонуудай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй, илагшадые урмашуулха тусхай гурим зохёогдонхой. Мүнөө үбһэшэдэй бригада, звенонууд нарата үдэрэй час, минута бүхэниие ашагтайгаар хэрэглэхын тула эршэтэйгээр ажаллажа байнхай.

С. МАЛАНОВ.

Ахын аймаг.

...БЛИКЫН АЙМАГУУДАЙ ГҮРЭНДЭ МЯХА, ...ҺҮ, ҮНДЭГЭ, НООҺО ТУШААХА 9 ҺАРЫН ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ ТУХАЙ

1974 оной августын 1-нэй мэдээн

(түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	мяхан	һүн	үндэгэ	нооһон
...гажанай	47	80	25	100,9
...нтын	,52	67	—	—
...гүүрэй	51	78	120	84
...ын	40	84	97	102
...рүйнын	41	88	—	100,1
...грайн	48	80	173	88
...амнинай	42	80	—	95
...йнскын	72	87	83	—
...ингын	43	88	—	106
...рахаанай	45	86	—	75
...агтын	38	81	45	102
...гар-Шэбэрэй	43	82	69	88
...ын	11	73	—	112
...байкалиин	77	83	—	—
...о-Байгалай	82	109	—	—
...онгын	42	79	—	105
...кэнэй	64	91	—	82
...ан-Үдын	56	89	80	100,6
...инин	34	88	80	107
...ублика бүхыдөө:	49	84	81	98

САГ БИДЭНИИЕ ХҮЛЕЭХЭГҮЙ

Холын хойто Баунтын аймагай «Заветы Ильича» колхозой малшад үбһэ хуряалгаяа урдынхиһаа эртэ эхилээ. Мүнөө ажахын сабшалан дээрэ 7 бригада ажаллана. Һүүлэй дүнгөөр Д. Ринчиновэй, Л. Дамбаевай, И. Молчановай бригадануудай үбһэшэд горитой тэжээл бэлэдхэжэ абаа. Жэшээлбэл, Д. Ринчиновэй хүтэлбэрилдэг үбһэшэдэй коллектив 300 шахуу гектар сабшалан хуряажа, 100 гаран центнер үбһэ һүрилөө. Бүхыдөө колхоз дотор 1000 шахуу центнер үбһэн сомогдожо абтаба. Түсэбэй ёһоор манай ажахы байгша ондо 22.000 центнер үбһэ хуряаха юм. Тиин түрүүшын хюруугай унажа, ногооной хагдартар эды шэнээн үбһэ бэлэдхэжэ абахын тула колхоз бүхы хүсэеэ элсүүлжэ байнхай. Юуб гэхэдэ, эндэ гол түлэб жалгын голоорхи, хадын майлаар, ташалангаар ургаһан ногоон түүбэрилэгдэн сабшагдана гээшэ. Тиимэһээ гар хажуур, аса, тармуургүйгөөр үбһэ ехээр бэлэдхэхэнь хүшэр юм. Хэды бэрхэтэйшье һаань, үлөөд байһан хаһа саг соогоо үбһэ хуряалгаяа эмхитэйгээр үнгэргэхын түлөө нилээд оролдогдоно.

Н. ЦЫБИКОВ,
колхозой түрүүлэгшын орлогшо.

ЛУГОВОД ҮБГЭЖӨӨЛЭЙ ЗВЕНОДО

РЕПОРТАЖ

Шүрбэһэлиг үндэр бэетэй, үдхэн барбагар һахалтай, сарюун шарайтай үбгэжөөл манай урдаһаа, хажуураа табингүй угтан ерэжэ, мэндэшэлбэ. Үбгэжөөл манай хуушанай танил, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой сабшалан харууһалагша Егор Степанович Чебунин гээшэ. Энэ хүмнай 19 жэлэй хугасаа соо луговодоор хүдэлжэ, баян дүршэлтэй, Ягодныи гол сабшалангые хаананьшэбхээр үтэгжүүлхэб, хэдыдэнь тошо халяахаб, уһалан шиигтүүлхэб, ямар газарайнь үбһэ ногооe түрүүлэн сабшахаб гэжэ һайн мэдэхэ болоһон хүн байха. Энэ үбгэжөөлэй бүхы наһандаа хэды шэнээн хангалтама һайхан үбһэ хуряажа абаһыень тооложо гаргаха болоо һаа, гайхамаар ехэ болохо юм. Гансахан нёдондо жэлдэ, харууһалжа байһан 170 гектар сабшалан дээрэһээ дүн хамта 3640 центнер үбһэ ногоо хуряажа, аймаг соогоо эгээл үндэр дүнгүүдэй нэгые туйлаһан юм. Энэ амжалтынгаа түлөө 1973 ондо В. А. Герасимовай шанда хүртөө һэн.

Хэды үндэр наһатай болобошье, Егор Степанович мүнөө жэл туһалагшанартайгаа хамта эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа тошо халяаһан, наг шэбхэ гаргаһан, сабшалангаа гурба дахин уһалһан байха юм.

Егор Степанович мүнөө 75-дахяа гэшхэбэшье, шадал зоригоо алдаагүй, энэ зунай үбһэ хуряалгын хаһын хүрэжэ ерэхэдэ, урдынхидаал адли үбһэшэдэй звеное даажа абаа юм. Тэрэнэй мэдэлдэ 20 үбһэшэд, 3 трактор, 4 оньһото хажуур, үбһэ сомодов, һурилдэг түхеэрэлгэнүүд тоологдоно. Тиимэһээ үбһэ хуряалгаяа эдэбхитэй оролдосотойгоор эмхидхэжэ, түрүү дүй дүршэл хэрэглэн хүдэлнэ.

Ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, техникээ шадамараар хэрэглэбэл, 170 гектарай үбһэ хуряалгые хүдэлмэриин 20 үдэр соо дүүргэжэ шадаха аргатайбди — гэжэ звеногойхид тоолоно.

Иимэ һанамжань мини тэдэнэй эрмэлзэл бэшэ, харин уридшалан һайса бодомжологдоһон, түсэблэгдэһэн, али болохо байдалһаа һаатажа болохо ушар, жэжэ юумэншье хараадаа абтажа лаблагдаһаниинь звеное хүтэлбэрилэгшэдтэй, мүн тэрэнэй гэшүүдтэй хөөрэлдэхэдэ эли тодо болоно.

— Үбһэмнай ойртожол байна. Техникээ найдамтайгаар түхеэрэгты, таанар, механизаторнуудһаа хамаг юумэн дулдыдаха, ажалаа урагшатайгаар ябуулхаяа мүнөөнһөө һанаагаа табиха тушаа Егор Степанович бидэндэ һануулдаг һэн, — гэжэ Чебунинай үбһэ хуряалгын звеногой нэгэдэхи классай тракторист Иосиф хөөрэнэ. — Оньһото техникэеэ һайса заһабарилһанай удаа июлиин 16-да үбһэ сабшалганда орообди. Эдэ үдэрнүүдтэ манай агрегат яһала бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Ягодныи эгээл бэрхэ трактористнуудай нэгэн болохо Иосиф Петровой хүтэлбэрилдэг тракторна агрегат түрүүшын 10 хүдэлмэриин үдэр соо 63 гектар үбһэ сабшаба. Энэ агрегадай үбһэнэй косилкануудта Загастайн дунда һургуулиин юһэдэхи классай һурагшад Антон Ефимов, Владимир Минаев гэгшэдэй ехэ оролдосотойгоор хүдэлжэ байһаниие мэдэхэдээ, баясамаар байба.

Тракторна косилкын ябажа шадахагүй дэгнүүлтэй, намагтай газарта (хамта 40 га иимэ сабшалан болохо) гар хажуураар сабшагдана. Республикын габьяата механизатор А. М. Афанасьев, А. Г. Черных, М. Т. Федотов, В. В. Карпович гэгшэд үбһэ хуряалга дээрэ ажалай үндэр бүтээсэ туйлана.

Егор Степановичтай звеногойнь ажал хэрэг, хараа түсэб тухай хөөрэлдэнэбди:

— Сабшалангайтнай ургаса нёдондо жэлэйхидээ хүрэмөөр гү?

— Ургасамнай нёдондонойхидоо арай хүрэхэгүй ха. Энэ хабартаа хүйтэн, зунай эхеэр ган гасуур тохёолдожо, үбһэ ногооной гарасада тойбо татаа.

— Үбэлдөө саһан ехэ байжа, тошо халяажа, һайрамай уһа тогтоожо, яһала ехэ ажал хэһэн тухайтнай дуулаа һэм, — гэхэдэмни:

— Хамаг юумэн хүсэл оролдолгоор, хара хүлэһөөр туйлагдадаг гээшэ ааб даа, — гэжэ Егор Степанович миһэлзэн энеэбхилжэ, хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ. — Энэ жэлдэ шадаал һаа 3.570 центнер үбһэ абаха зорилго урдаа табинхайбди. Түсэбэй ёһоор 170 гектарай тус бүриһөө 20 центнер, уялгынгаа ёһоор 21 центнер гэхэ гү, али даабариһаа гадуур 170 центнер шанар һайнтай үбһэ хурлаха һанаатайбди. Эдэ бүгэдые бэелүүлхэнь амархан бэшэ, тиимэһээл алхамшье талмайн ногоо орхингүй, үбһэеэ хуряаха зорилгоёо манай үбһэшэд һайса мэдэнэ. Эдэнэрнай ажалша зон, тиимэһээл хүсэһэн зориһоноо дабахал байхабди. Иимэл даа, үгэдөө дашууржа байна хаб. Гар хажууршадтаа ошожо туһалхамни, — гэжэ хэлээд, Егор Степанович шуумгай гэшхэдэлээр гар хажууршадай хойноһоо шанэ мүр гарган, сабшажа орошоо һэн. Һаяын мэдээгээр 11 үдэр соо Чебунинай даадаг звено 70 гектар ногоо сабшажа, мянгаад центнер үбһэ хуряаһан байна. Энэ дүн колхозой үбһэ хуряалгын звенонуудай дунда эгээл ехэ туйлалта болоно гэжэ тэмдэглэлтэй.

Ц. БАЛДАНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Ягодныи суута луговод Егор Степанович Чебунин. Нэгэдэхи классай тракторист колхозой түрүү механизаторнуудай нэгэн Иосиф Петров.
Д. ЭРДЫНЕЕВЭЙ фото.

Сэлэнгын аймаг.

ГЕКТАРАЙ 50 ЦЕНТНЕР

Адууһа малдаа бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри Калининай нэрэмжэтэ колхоздо үдэр бүри эршэдэнэ. Августын 1-нэй байдалаар ажахын үбһэшэд 250 гектар сабшалан дээрэһээ 8400 центнер үбһэ сомоо болгон хуряажа абаба. Тиигэжэ түсэб 45 процент дүүргэгдээ. Гектар бүриһөө дунда зэргээр 34 центнер ургаса абтана. Зарим участогууд дээрэһээ бүришье ехэ үбһэн хуряагдана. Жэшээнь, үнинэй луговод К. Г. Ястребовай хүтэлбэрилдэг оньһожоруулагдаһан звеногой гэшүүд Баруун-Нуга гэжэ газарай 14 гектар сабшалан дээрэһээ гектарай 50 центнер үбһэ хуряагаа. Энэнь мүнөөдөө аймаг соогоо эгээн ехэ дүн болоно.

Үбһэшэдэй хоорондо дэлгэрһэн мүрысөөндэ М. И. Шерелыгинэй хүтэлбэрилдэг 3-дахи отделениинхид эрхимлэжэ ябана. Түрүүшүүлдэ колхозой партийна бюрогой, правлениин дамжуулгын Улаан туг барюулагдажа, звеногой гэшүүдтэ үнэтэ бэлэгүүд үгтөө. Тэдэнэр үбһэндэ ороһонһоо хойшо 3100 центнер үбһэ шарга дээрэ һүрилөө. Колхозой гэшүүд мүнөө жэлдэ 21.000 центнер үбһэ хуряажа абаха гэһэн даабаряа үлүүлэн дүүргэхээр зориһжонхой.

Б. ЖАМБАЛОВ,
манай корр.

Бэшүүрэй аймаг.

СОВЕТ ОРОН: ШЭНЭ ҺОНИН

...БАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ...ҮҮРГЭГДЭЭ

САРАТОВ. (ТАСС-ай ...рр. **А. Сыроваткин**). Ду...ницка районой «Ленин...кий путь» колхозой ажал... ...д түсэбтэ табан жэлэй ...барини дүүргэлтэдэ орохо ...рахын центнер таряа ав...стын 3-да элеваторта ту...шаа.

...Эндэхи тарялангай дүр...нэй нэгэ хубинь лэ ороо... ...н болгогдоод байна. Мүнөө ...алэйхеэр эрхим һайн — ...галжэ дээрээ гектар бү...ин 24 центнер ургаса абтана. Үшөө 80 мянган центнер ороохо нэмэжэ бэлэдхэхэ, тиин гүрэндөө таряа худалдаха хоёр жэлэй даалгабари дүүргэхэ бодото арга боломжо бии гэжэ эндэхи колхозууд тоолон тодорхойлоо.

«Ороохо таряанай талаар табан жэлэйнгээ түсэбые дүрбэн жэлдэ дүүргэхэ!» гэһэн зорилго зарим колхозууд, совхозуудай бэшэ, харин бүхэли районуудай 1974 оной хуряалгын уряа болонхой. Таряа бэлэдхэлгын эршэ үдэр бүри улам түргэдэнэ. Саратовска хахад миллион үлүүтэй тонно таряан элеваторнуудта ороо.

ДОНОЙ МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ ЖЭШЭЭ ГЭЭР

ПЕНЗЭ. (ТАСС-ай корр. **И. Бодров**). А. И. Гусаровай толгойлдог механизаторнуудай отрядай хүндэлэлдэ зорюулагдаһан, Ажалай алдар солын туг Пензенскэ областиин Кондольско районой «Организатор» колхоздо үргэгдэбэ. Ерэхэ жэлэй ургасын таригдаха 160 гектар газар 23 часай турша соо К-700 гэжэ гурбан тракторaар хахалагдаа. Трактор бүхэнэй бүтээсэнь 53,3 гектар болоно. Область доторхи механизаторнуудай нэгэшье отряд энэнэй урда тээ иимэ үрэ дүн туйлаагүй юм.

А. И. Гусаровай коллективтэхи хүдэлмэриин үдэрэй минута бүхэн хараалагдан тодорхойлогдонхой. Машинануудаа тоһодохо, түлишөөр хангаха, тэдэниие заһабарилха, шалгаха гэхэ мэтэ бүраздаа соо хэгдэнэ. Эдэ отрядууд дүй дүршэлөөр ехэ заһабарилагшадтай нүүдэл автомастерскойнуудта даалгагдана. Трактористнуудай обедлэхэ, сайлаха үедэ агрегадуудынь зогсодоггүй, тэдэниие халаанай механизаторнууд жолоодоно.

Хүдэлмэрилэгшэдтэ номуудые эльгээнэ

ХАБАРОВСК. (ТАСС-ай корр. **И. Перепилицкий**). Эндэхи хизаарай библиотекэ уран зохёолой хэдэ мянган том номуудые Байгал-Амарай магистралиин зүүн тээхи участогта һаяхан эльгээбэ. «Дальгипротранс» гэжэ проектнэ институдай шэнжэлэн бэдэрэлгын партинууд тиимэ номуудые абаа.

Амар шадархи нютагуудай библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд БАМ-ай барилгашадые шефтээ абанхай. Алас-Дурнын номой 300 һангуудай хэрэглэмжэ хангадаг Хабаровска бибколлекторэй списогүүд дотор үшөө найман шэнэ — бамовска библиотекэ нэмэбэ.

Уссуриин тайгада гараба

МОСКВА. (ТАСС-ай корр. **Р. Хотинок**). СССР-эй Наукануудай академиин һолирнуудые шэнжэлхэ комитедэй Сихотэ-Алинска наймадахи экспедици геолого-минералогиин эрдэмэй доктор Е. Л. Криновой хүтэлбэри доро Алас-Дурнын хизаар ошохоёо мордобо. Эдэнэр тайга соогуур таран сарһан «түмэр хурын» түгдэрхэйнүүдые суглуулжа үргэлжэлхэ, энэ һонин бодосой унаһан оршон байдалые шэнжэлхэ зорилготой.

100 шахуу тонно шэгнүүртэй иимэ һолир бодосой секундын 15 километр шахуу түргэнөөр огторгойдо дүүлин дабшаха үедөө хайшан гэжэ бутаран һандарһан үзэгдэл шэнжэлэгшэдые илангаяа ехээр һонирхуулна.

1947 оной февралиин 12-то унаһан Сихотэ-Алинска суута һолирто зорюулагдажа һаяхан нэрлэгдэһэн Метеоритный гэжэ райондо түс экспедици хүдэлмэрилхэ юм. Энэ ушаралые шэнжэлхэ үедэ 27 тонно шахуу һолир бодосууд, тэрэ тоодо 3500 гаран хэһэг «огторгойн шулуунууд», тэдэнэй 13 мянга шахуу түгдэрхэйнүүд суглуулагдаһан байна.

Москвагай, Таллинай, Ленинградай, Одессын, Харьковай, Армавирай, Казаниин эрдэм шэнжэлгын элдэб эмхи зургаануудай 40 мэргэжэлтэд мүнөө экспедицидэ хабаадана.

Фермэнүүдтэ—кондиционернүүд

АШХАБАД. (ТАСС-ай корр. **Б. Миртов**). Ашхабадай газова аппаратурын «Красный молот» гэжэ завод Туркменистанай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулжа, түрүүшын гурбан зуун кондиционерые августын 3-да эльгээгээ. Иимэ түхеэрэлгэнүүдые Туркмениин ниислэлэй табан завод хамтадаа бүтээн гаргаһан байна. Иимэ кондиционернүүд шубуудай фермэнүүдтэхи, гахай ба үхэр шахадаг бүлэг байрануудтахи агаарые һэрюун байлгахын, нэмүүн болгохын тула хэрэглэгдэхэ юм. Эдэ түхеэрэлгэнүүд байра соохи агаарай температурые арба үлүүтэй градусаар хороожо шадаха.

Ашхабадай предприятинууд шубуу, мал үсхэдэг ажахынуудай захилаар үшөө 330 кондиционер мүнөө жэлдэ бүтээн гаргаха түсэбтэй.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

ПАРТКОМ БА ЗАВОДОЙ УГТАМЖЫН ТҮСЭБ

Үйлэдбэриингөө нөөсэ, арга боломжонуудые саг үргэлжэ элирүүлэн хэрэглэжэ, продукци гаргаха түсэбөө һара, квартал бүхэндэ амжалтатайгаар дүүргэхэ гээшэ манай «Хүндэлэлэй тэмдэг» ордентэ «Электромашина» заводой коллективэй заншалда орооһоор үнихэнэй. Энэ табан жэлдэшье коллективнай яһала амжалтатай һайнаар хүдэлжэ байна.

Промышленнэ продукци ба арад зоной ажаһуудалай хэрэглэмжын хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха гурбан жэлэй түсэб 1973 оной декабриин 1-дэ дүүргэгдээ һэн. Гурбан жэл соо заводой үйлэдбэриин хэмжээн 1970 онойхиһоо 34,6 процент дээшэлээ. Тиигэжэ үйлэдбэриин ургалта табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа 5,7 процентээр үлүүлһэн байна. Түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа 2,3 миллион түхэригөөр ехэ продукци гаргагдаа. Тэрэ тоодо 104 электродвигатель, 48 автокран болон хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжын 60 мянган түхэригэй эд бараан бүтээгдэһэн байна. Иигэжэ түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэй түсэб уялганuудые болзорһоонь урид үлүүлэн дүүргэхэ арга боломжо бии болгогдоо. Энэ үе соо коллективэй байдал материальна ба культурна талаараа һайжараа гэхэдэ алдуугүй. Мүн залуу халаан бүри олоор һурган хүмүүжүүлэгдэнэ.

Мүнөө эдэ бүхы амжалта туйлалтануудаа бүри арьбадхан дээшэлүүлхые оролдожо байнхайбди. Тэрэнэйл тулада заводоймнай коллектив республика соогоо эгээл түрүүшүүлэй зэргэдэ угтамжын түсэб баталан абаха гэһэн үүсхэл гаргаа һэн. Энэ үүсхэлынь партиин райкомой ба обкомой бюронууд һайшаажа, угтамжын түсэб баталагдаа бэлэй.

Угтамжын түсэбэй гол хараанууд иимэ байна:

1974 ондо табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан даабарие 1,5 миллион түхэригөөр үлүүлжэ, продукци бүтээлгэ ба худалдалгые 7,5 процентээр дээшэлүүлхэ. Тинхэдэ түсэбһөө гадуур 750 электродвигатель, 300 мянган түхэригэй эд бараа гаргаха.

Дүрбэн жэлэй түсэбые 1974 оной ноябриин 20-до дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 3.7 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилхэ.

Заводой табан жэлэй түсэбөөр 1975 ондо хараалагдаһан ажалай бүтээсые 1974 ондо туйлаха.

1974 ондо бүхыдөө 21,5 миллион түхэригэй продукци бүтээжэ худалдаха гэһэн угтамжын түсэб табяад байхадаа, бидэнэр бүхы арга боломжонуудаа шалган хараад, үйлэдбэриингөө түрүүн хараалагдаһан хэмжээе ехэ болгохо гэжэ шиидээ һэмди. Манай иимэ дурадхалаар «Главэлектромаш» заводоймнай түсэб шалган хаража, үйлэдбэриимнай түрүүшын хэмжээе миллион түхэригөөр дээшэлүүлһэн байна.

Заводой коллективэй угтамжын түсэбэй гол үндэһэн хадаа хүдэлмэришэн бүхэнэй өөһэд өөһэдынь түсэбүүд, бригада, цехүүдэй дээшэлүүлэгдэһэн уялганууд юм. Энэ түсэб, уялганууд Москвагай С. М. Кировэй нэрэмжэтэ «Динамо» заводой хүдэлмэришэдэй жэшээгээр үйлэдбэридөө шэнэ техникэ, түрүү технологи хэрэглэлгэ, хүдэлжэ байһан түхеэрэлгэнүүдээ һэльбэн шэнэлэлгэ гэхэ мэтые хараада абажа табигдадаг. Тэрэнэй ашаар ажалай бүтээсэ дээшэлжэ, һайн шанартай ехэ продукци үйлэдбэрилэгдэхэ.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар табан жэлэй даабари июлиин 1-дэ дүүргэгдээ гэжэ бидэнэр мүнөө урма баяртайгаар мэдүүлнэбди. Заводой коллективэй иимэ ехэ амжалта хүдэлмэришэн бүхэнэй өөр өөрынгөө табан жэлэй даабарие эрхимээр дүүргэһэнэй ашаар туйлагдаа гээшэ. Эндэ электромеханическа цехэй токарьнууд Александр Кабезский, Аксинья Леонова, крануудые бүтээлгын цехэй токарьнууд Лазарь Чебунин, Николай Тихонов гэхэ мэтэ хүдэлмэришэд ба Виктор Власовай ударидадаг шудхагшадай бригада шэнги коллективүүдэй хубита ехэ бшуу.

Коллективэй угтамжын түсэбые заводой бүхы коллектив бэлдэһэн байна. Түсэбые зүбшэн хэлсэлгэ хүдэлмэришэн бүхэнэй станогой хажууһаа эхилээд, бригада, участок, цех бүхэндэ болоһон юм. Тиимэһээл энэ түсэб соо түрүү хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэдэй бүхы эрмэлзэл оролдолго, габшагай ажалайнь үрэ харагдаха ёһотой. Юуб гэхэдэ, угтамжын түсэб табилгын үедэ хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд заводоо техническэ талаарнь шэнэ ёһоор һэльбэн заһаха, үйлэдбэриин онол аргануудые бүри нарижуулха, ажалаа бүри оньһожоруулха талаар олон һонирхолтой дурадхал, һанамжануудые оруулһан байна. Тэдэнэр булта заводой парткомой заседани дээрэ зүбшэгдэжэ, тодорхой хэмжээнүүд хараалагданхай.

Угтамжын түсэбые баталан абахадаа, түсэбэй тоо, баримта бүхэнии наринаар шалгажа бодомжолхо, үйлэдбэриингөө бүхы нөөсэ арга боломжонуудые бэдэрхэ хэрэгтэй байгаа һэн. Тиимэһээ заводой техническэ ба экономическа албанай хүдэлмэришэд ехэхэн хүдэлмэри бүтээгээ. Заводой парткомой дэргэдэ эдэ мэргэжэлтэдһээ бүридхэгдэһэн тусхай комиссии эмхидхэгдэһэн юм. Энэ комисси заводой угтамжын түсэб табихын хажуугаар үйлэдбэри нарижуулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые хараалһан байна. Эдэ хэмжээнүүдэй бүхыдөө дүүргэгдэхэдэ, байгша ондо ажалай бүтээсэ үшөө нилээд дээшэлхээр хүлеэгдэнэ.

Тодорхойлхы жэлэй түрүүшын хахад дүүрэбэ. Тэрэнэй дүнгүүд манай ажалаа яһала зүбөөр эмхидхэһыемнай гэршэлээ. Продукци бүтээн гаргалгаар хараалһан угтамжын түсэб 1,3 процентээр үлүүлэгдэһэн, ажалай бүтээсэ 1,4 процентээр дээшэлһэн байна. Харин нёдондо жэлэй түрүүшын хахадай дүнгүүдтэй жэшэжэ харахада, продукци гаргалгын хэмжээн 19,9 процентээр, ажалай бүтээсэ 15,4 процентээр ургаһан байна. Энээнэй ашаар продукци бүтээлгымнай бүхы хэмжээн 89 процентээр ургаа. Бүтээжэ гаргадаг зүйлнүүдэймнай шанаршье һайжаруулагдана. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ 13 янзын электромашина гүрэнэй шанарай тэмдэгтэ хүртэһэн һаа, мүнөө жэлдэ 39 янзын машина энэ тэмдэгтэ хүртэһэн байна. Бүхы продукциимнай 48 процентнь шанарай эрхим сэгнэлтэдэ хүртэнхэй. Гадна 57 тонно хара металл, 195 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэн алмагдаа.

Эдэ бүхы амжалта, туйлалтануудай хажуугаар ажал хүдэлмэриингөө зарим тэды дутагдалнуудые эндэ дурадамаар. Юуб гэхэдэ, манай коллективтэ эмхидхэлэй хүдэлмэри үшөө гүйсэд һайнаар ябуулагданагүй гэхэдэ алдуугүй. Ажалай ба нинтын журам эбдэхэ, хүдэлмэриин сагые гээхэ ушарнууд али олон үзэгдэдэг. Машина, станогуудые гүйсэд һайнаар хүдэлгэжэ, халаан бүриинь бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар үшөө нилээд ехэ оролдолго гаргамаар.

Угтамжын түсэб табигдахадаа, заводой һэльбэн заһалгын хүдэлмэри гүйсэд дүүргэгдэхээр хараалагдаһан юм. Элетродвигательнүүдые бүтээн гаргалгые эрид дээшэлүүлхын тула хабсаргалгын корпусые түргэн ашаалалгада үгэхэ хэрэгтэй байна. Тинхэдэ бидэнэр гол хүдэлмэреэ нэгэтэшье зогсоонгүй шэнэ корпус соогоо машина, түхеэрэлгэнүүдые тодхон хабсаргаха байнабди. Теэд шэнэ корпусоймнай барилга ехээр һаатана. Эндэ бидэнэр Буряадай барилгын управлениин 4-дэхи СМУ-да (начальнигынь А. П. Рева) ехэ гомдолтойбди.

Мүн бидэнние хэрэгтэй зүйлнүүдээр хангадаг заводууд ажалаймнай бүтээсые хойшо татана. Жэшээнь, Котляковой нэрэмжэтэ Ленинградай завод редукторнуудые эльгээхэ болзороо саг үргэлжэ удааруулна. Тинхэдэ электрочайнигта һуулгагдадаг алюмини хоолойнуудые эльгээдэг завод баһал хангалтагүйгөөр хүдэлнэ.

Тодорхойлхы жэлэй хоёрдохи хахадта заводнай эршэеэ абажа байнхай. Угтамжын түсэбэй дүүргэлтые заводой партком наринаар хинан хаража байна. Саг үргэлжэ заводой парткомдо үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэд тоосодог.

Продукциин шанар һайжаруулха хэрэгтэ заводой арадай хиналтын постнуудай анхарал хандуулагдана. Саг үргэлжын шалгалта, рейднүүдэй дүнгүүд парткомдо оруулагдадаг.

Үйлэдбэриин бүхы участогуудта уряа лозунгнууд, сахилгаан хуудаһанууд үлгэгдэдэг.

З. СУЧКОВ,
«Электромашина» заводой парткомой секретарь.

Ажалшадые үзэл бодолой, политическэ талаарнь хүмүүжүүлхын тула Коммунис партиин болон Советскэ правительствын бэелүүлдэг дотоодын ба гадаадын политикын шухала асуудалнууд тушаа саг үргэлжын, тодорхой зорилготой мэдээсэл ехэ удха шанартай гээшэ. Энэ хэрэгтэ хүтэлбэриихы тушаалтадай үүргэ нилээд ехэ. Хүтэлбэрилхы тушаалтадай арад зонтой нягта холбоотой байха ушарые В. И. Ленин партийна ба совет хүтэлбэрилгын шухала ёһо гуримууд гэжэ тоолодог байгаа.

ОЛОНДО ОЙЛГУУЛХА ШАДАБАРИ

КПСС-эй XXIV съездын материалнууд соо, тэрэшэлэн партиин ЦК-гай удаадахи тогтоолнууд дотор совет арадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ хүтэлбэрилхы тушаалтадай дүүргэхэ үүргэ тэмдэглэгдэһэн байна.

Энэ заабарие үндэһэлэн, КПСС-эй Хяагтын райком партийна, совет хүтэлбэрилэгшэдэй арад зоной урда үгэ хэлэлгые гуримшуулха, тодорхой шэглэлтэй болгохо гэжэ оролдоно бшуу.

Иимэ зорилготойгоор КПСС-эй райкомой дэргэдэ лекторнуудэй штатнабэшэ бүлэг байгуулаа һэмди. Партиин райкомой секретарьнууд, таһагуудые даагшад, инструкторнууд, аймгүйсэдкомой хүтэлбэрилэгшэд бүхыдөө 22 хүн энэ бүлэгтэ оролсонхой.

Партиин райкомой бюро «Хүтэлбэрилэгшэдэй политическэ хүдэлмэридэ хабаадаха тухай» гэһэн тусхай тогтоол баталан абаһан байна. Энэ тогтоолдо үндэһэлэн, политическэ элидхэлнүүд болон лекцинүүд аймаг соо олоор уншагдадаг болоо.

Иимэ уулзалгануудай үедэ үгэ хэлэгшэд ба уулзалгада хабаадагшадай хоорондо хөөрэлдөөн, һанал бодолоо андалдаан болодог.

Һүүлэй табан жэлэй туршада гол түлэб энэ хүдэлмэри ябуулагдана. Энэ хугасаа соо партиин райкомой лекторнууд 1500 шахуу лекци ба элидхэлнүүдые уншаһан байна. Зарим хүтэлбэрилэгшэд жэлэй туршада 25 дахин зоной урда элидхэл хэһэн, лекци уншаһан байна. Жэшээлхэдэ, 1973 ондо лекторнуудэй бүлэгэй гэшүүд 305 лекци уншаһан, харин байгша оной хахад жэл соо—170 лекци уншагдаа.

Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалга, социалис мүрысөөн тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай гаргаһан тогтоолнууд, юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэй зорилгонууд, шэнэ газар хахалһаар 20 жэлэй ойдо зорюулан, Алма-Ата хотодо болоһон баярай суглаан дээрэ Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ болон партиин, правительствын бусадшье шухала документнүүдые элидхэлшэд ажалшадта тайлбарилһан байна. Уншагдадаг лекцинүүдэй шанар һайжаруулхын тула партиин райкомой политическэ гэгээрэлэй кабинет партиин политикын дотоодын ба гадаадын асуудалнуудаар лекцинүүдые бэлдэдэг байна, харин бусад темэнүүдээ элидхэлшэд өөһэдөө бэлдэнэ. Партиин түүхэ, экономическа асуудалнууд болон партиин дотоодын ба гадаадын политика тушаа илангаяа олон лекци уншагдаа.

Манай аймагай лекторнууд СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтада бэлэдхэлэй үедэ илангаяа олон лекци уншаһан байна. Тэдэнэр совет һунгуулиин системэ тухай, В. И. Ленинэй ажабайдал ба ажал ябуулга тухай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ совет арадай туйлаһан түүхэтэ илалта тухай хөөрэһэн байна.

Юрэнхыдөө, лекторнуудта туһаламжа болгон лекциин тематика, аймагай экономико, соёл культура, социально-экономическа хубилалтануудые харуулһан тайлбари бэлдэгдэнхэй. Тиимэ материал манай лекторнуудта ехэ туһа хүргэдэг. Тиимэһээ справочна материал колхоз, совхозуудай, промышленна предприятинуудай партийна организацинуудай лектор, агитатор болон политинформаторнуудта тараажа үгтэнхэй.

Лекторнуудэй уншаһан лекцинүүд бүридэлдэ һайнаар абтана. Элидхэлшэ, лектор бүхэндэ лекторэй карточка үгтэдэг. Тэрэ карточка дээрэнь уншаһан лекцинүүдэй тематика, саг болзор заагдадаг байна. Тиимэ карточканъ КПСС-эй райкомдо тушаагдадаг. Шагнагшадай ажаглалтанууд ба дурадхалнуудта ехэ анхарал хандуулнабди. Тэдэ дурадхалнуудыень шэнжэлжэ, партиийна, совет ба ажахын эмхи зургаануудай ажал хүдэлмэриин дутуу дунданууудые обёорхо, доторой нөөсэ, арга боломжонуудые элирүүлхэ арга олдодог.

Коммунис партимнай үзэл сурталай хүдэлмэри улам нарижуулха, тэрэ хүдэлмэри ажахын зорилгонуудые бодотоор бэелүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан байха ёһотой гэжэ заадаг. Партиин райком үзэл сурталай хүдэлмэреэ ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулна.

Ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ үзэл сурталай хүдэлмэриин олон ондоо арга хэрэглэнэ, тэрэ тоодо лекторнууд ехэ ажал хэхэ аргатай гэжэ тоолонобди.

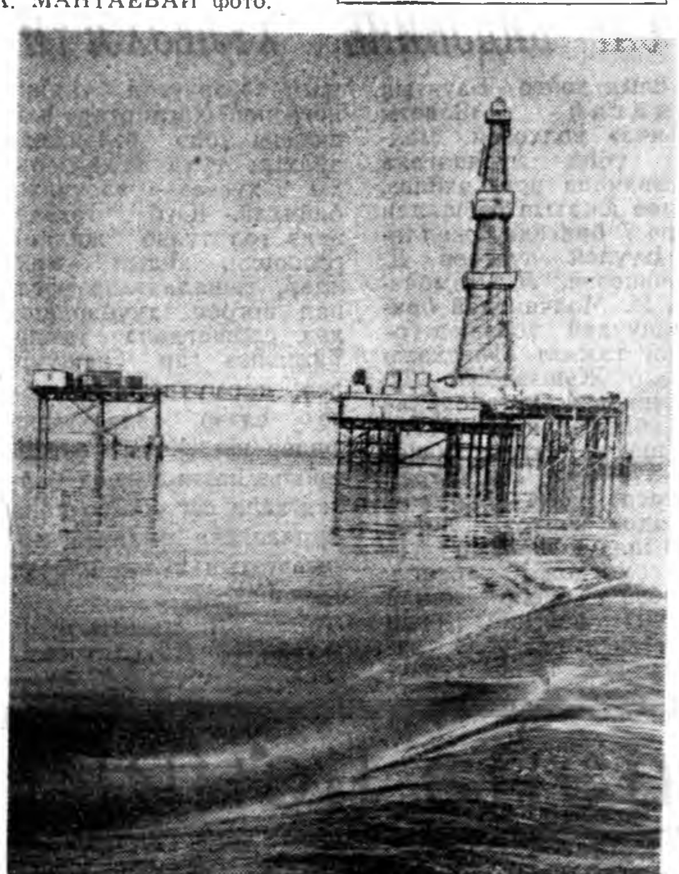
А. ЗАДОРОЖНЫЙ,
КПСС-эй Хяагтын райкомой политическэ гэгээрэлэй кабинедые даагша.

ҺАЯШАГ Улаан-Үдын нооһо сэбэрлэн угаадаг, мүн нарин сэмбын фабрикануудые нэгэдхэжэ, шэнэ комбинат эмхидхэһэн юм. Тус комбинадай коллектив һайн шанартай продукци ехээр үйлэдбэрилэн гаргана.
Бүд шэрдэгшэ Л. И. Емельянова дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэйнгээ даабари бүри апрель һара соо дүүргэээ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. И. Емельянова.

Л. МАНТАЕВАЙ фото.

Фото-зурагууд хөөрэнэ

ЧЕЛЕКЕН—БАЙГАЛИИН БАЯЛИГУУДАЙ ХИЗААР

Каспида Челекенскэ хахад арал шадар нефть болон газ амжалтатайгаар олзоборилно. «Каспморнефтеразведка» гэжэ трестын далай бэдэрэлгын үрэмдэлгэ хэдэг Челекенскэ управлениин коллектив «хара алта» бэдэрхэ галай далай дээрэ ехэ хүдэлмэри үнгэргэнэ. Тиин Ждановай, Губкинай, Ливановай нэрын үгтэһэн гү... хэн газар шадар хүнэй гараар олтирогууд бүтээгдэн ... гуулагдажа, тэдээн дээрэһээ үрэмдэлгэ ... дэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ждановай нэрээр нэрлэгдэһэн гүйхэн газартахи № 28 үрэмдэлгын скважина.

ТАСС-ай фотохроника.

Ленинскэ уряагай коммунист...

БУРЯАДАЙ МЭДЭЭ... ХЭБЛЭЛШЭ...

АЛЕКСАНДР Ивановичта ошохынгоо урда тэдэнэйдэ хонходобоб. Прохоровой нүхэр Хая Давыдовна намтай хөөрэлдэхэдөө, Александр Ивановичые гэртээ балай байдаггүй, тиимэһээ үглөөгүүр гү, али үдэшэ ерээ һаатнай, һайн байгаа гэжэ хэлэбэ...

Гагаринай гудамжаар алхалнаб. Үглөөгүүр эртэшье һаань, үйлсэдэ хүнүүд олон. Ажалдаа шамдаһан хэбэртэй тэдэнэр яаралтайгаар урагша хойшоо һүндэлнэ. Прохоровтонойдо ороходомни, Александр Иванович столойнгоо саана һуунхай юушьеб бэшэжэ байба.

Энэ хүн аяар 72-той болотороо ажаллаа. Тиигэжэ 1973 ондо пенсидэ гараа юм. Гэбэшье миин һуунагүй. Хуушанайнгаа хүдэлмэридэ үдэр бүхэндэ шахуу ошоно, шадал зэргээрээ туһа хүргэхые оролдоно.

Үшөө Октябриин Агуу ехэ революциин урда тээ Нодельманай, Кобылкинай типографинуудта хүдэлжэ, ажалайнь намтар эхилһэн байха юм. Тинхэдэ оройдоо 16—17-той ябаашье һаа, эгээл хүндэ хүдэлмэри хэдэг һэн.

1920 онһоо сэрэгэй албанда ябаа. 1921 онһоо 1927 он болотор 5-дахи Кубанска морин сэрэгэй дивизидэ алба хэхэ зуураа, «Красный Кубанец» газетэ гаргадаг типографиин начальнигай тушаалтай байһан юм. Эндэ байхадаашье, манай республикын хэблэлые эмхидхэн бии болголгодо эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

1924 оной апрель соо Агуу Ленинэй партиин зэргэдэ жагсаа. Дивизиин комиссар нүхэр Хрусталёвой партийна билет барюулһыень 50 жэлэй үнгэрөөшье һаань, Александр Иванович һая болоһон мэтээр һанадаг.

1927 ондо сэрэгэй албанһаа табигдахадаа, үншэн үхибүүдэй хэрэгые шэнжэлэн шиидхэхэ комиссиин гэшүүнээр жэл үлүүтэй саг соо хүдэлбэ. Тиихэдээ ямаршье харууһагүйгөөр зайжа, зуража ябаһан үхибүүдые элирүүлжэ, хүүгэдэй гэрнүүдтэ абаашажа тушаадаг һэн. Мүн тэдэниие һургахын, хубсалуулхын, эдеэлүүлхын тулада мүнгэ, эдеэ хоол, хубсаһа хунар олохо талаар нилээн горитой юумэ хэдэг бэлэй. Иимэ ябаһан олон хүбүүд, басагад Алексадр Ивановичта бүхы наһан соогоо баяр баясхалан хүргэжэ ябадаг байгаа ёһотой.

Удангүй ВКП(б)-гэй Дээдэ-Үдын горком һая эмхидхэгдэжэ байһан гүрэнэй хэблэлэй директорээр тэрэниие томилбо. Энэ тушаалдаа нэгэ багахан забһартайгаар 20 гаран жэлэй туршада ажаллаа.

1937—1942 онуудта уһанай транспортын типографиие даагшаар, «В. Маяковский» гэжэ пароходой политотделэй начальнигаар хүдэлөө бэлэй.

Хэблэл һая эмхидхэгдэһэн тула нилээн хүшэр хүндэ һэн. «Сашамни хэдэн хоногоор гэртээ ерэнгүй типографидаа байшадаг һэн», — гээд Хая Давыдовна хөөрэнэ.

Үнэхөөрөөшье ... хеэрэлгэнүүдые асар... дэнние хүдэлгэхэ, ... һургаха хэрэгтэй ... Тиимэһээ Москва ... 3—4 хүнние нилээн ... идхажа, баалажа. А... Иванович асараа һэн... нэрынь дээдэ-Үды... мэргэжэлдээ һургаха... байгаа.

30-аад онуудта ... Прохоров комсомо... шуулай типографи ... һэн юм. Һонин юу... гэхэдэ, тус коллекти... шүүн бүхэн спортс... һан. Александр Ива... харуулһан фото-зура... хуу бараан спортивна ... һатай залуухан хүбү... сагад энеэбхилэлдэн ... байгаа һэн...

20-ёод, 30-аад, ... онууд! Мүнөө һанаха... һайхан жэлнүүд бай... шэл даа! Унтаха ... мартаад лэ ажал ... гээ хойноһоо үдэр, ... ябахаш.

Тинхэдэ Улаан-Үд... радаг байһан газетэ, ... налнуудһаа гадна, ... магуудай бүхы газе... эндэ хэблэгдэдэг бай... Һүүлдэнь аймагууд... графи бии болгожо ... дэнь Александр И... тэдэниие тодхолсо... хаанагүй ябаһан бай...

30-аад онуудта ... Кабанскын аймагууд... хоз эмхидхэлсэхэ ту... шэ болоод, тэндэхи ... дунда ойлгууламжын ... мэри ябуулһан, ... ангиие үгы хэлсэһэн ... гээд тэрэ хөөрэхэ, ... Александр Иванови... набта буушаһан үн... намда харуулна...

«...Тус үнэмшэлгэ ... һан Прохоров А. И. ... ган баяшуулые үгы ... колхозуудые байгуул... хэтэй. Нютагуудай ... комитедүүд, парт... нууд саг үргэлжэ ту... гэжэ байха ёһотой...».

Үдэрһөө үдэртэ, ... жэлдэ ажал... Ходо... зоной дунда хүдэлһэ... Александр Иванович ... табиха дурагүй. Х... хөөрэжэл һууха юм.

1953 онһоо 1963 ... лотор тэрэ Буряадай ... эй Соёлой министерст... һагые даагшаар, һ... хэблэлэй, ном худа... хэрэгые эрхилхэ ... нийн начальнигаар ... гаратараа ажаллаа.

Мүнөө миин һуух... хүндэ хэбэртэй. Упра... хүтэлбэрилэгшэдэй ... ряар һаяхан Москва, ... нин хотонуудаар ябаа... Тиихэдэ ехэ хүбүү... айлшалаа. Борис Ал... рович Новосибирскын ... тротехническэ ... дүүргээд, Москвагай ... заводто ажаллана. «СССР-эй хүндэтэ ... гэһэн нэрэ зэргэдэ ... хэй. Прохоровтоной ... обогые дээрэ үргэжэ ... Мүн хоёр басагад... дээдэ һургуулитай бо... Ашанарынь институ... һурана.

56 жэл соо таһал... ажаллаад, тусхайта ... нер болоһон, ленинск... гай коммунист Але... Иванович Прохоров ... дай хэблэлые эмхидх... болгоһон, хүгжэлтынь ... бүхэндэ хабаатай хү...

Тэрэнэй габьяата ... гэршэлһэн Хүндэлэлэй ... мотанууд олон. Мүн «Б... дай АССР-ай искусст... бьяата ажал ябуулаг... һэн хүндэтэ нэрэ ... хүртэһэн байна.

Мүнөө үедэ тэрэ ре... ликанска типографида ... лис мүрысөөнэй ямара... хидхэгдэдэг байһые ... эй Улаан-Үдын го... даабаряар шэнжэлнэ. ... ороходо, тэрээн тухай ... гоо бэшэжэ һууһан ба...

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИ...

ХЭЗЭЭ ТЭБЭЭРХЭ ТУГАЛНУУД БЭ?

Үнгэрэгшэ үбэлдөө «Дружба» колхоздо һайн, дулаан байратай, үбһэ тэжээлээр элбэг байһан гүүртэ, фермэнүүдтэнь үхэр мал, илангаяа жэжэ тугал, бурунуунууд тобир тарган, гарза хоролтогүйгөөр ондо ороо һэн. Харин байра байдалаар муу, харууһа тэжээлээр дутамаг байһан газартань хараа байса олон тугал, буруунууд гарзалаа юм.

Эгээл иимэ байдалһаа бодото һургаал абажа, колхозойхид одоол мүнөө жэлдэ бүхы фермэнүүдтэ тугалнуудые нарайһаань хойшо нарин харууһанда байлгажа, түргэн томо болгохо, ерэхэ үбэлжэлгын үедэ тэдэниие гарза хоролтогүйгөөр ондо оруулхын тула эртээнһээ шухала хэмжээ абаха забза гэжэ һанахаар байгаа.

Үнэндөө, үшөөл тиимэ юумэн харагданагүй. Сухое Ручье гэжэ газартахи фермэдэ 70 гаран тугал харууһалагдана. Тэдэниие М. Н. Сафонова, А. А. Сафонова гэгшэд харууһалдаг юм. Томо, жэжэ, бүри нарайшье тугалнуудынь булта нэгэ хорёо соо байлгагдана. Байрынь шала шал нойтон уһа шабар. Тэдэнээ бултыень нэгэл адли рационоор эдеэлүүлнэ. Сабшагдаһан зеленко газараар хаягданхай, тэрэнииень тугалнууд ёһоор эдинэшьегүй, миил гэшхэжэ байна. Хобто соо үйрүүлэгдээгүй монсогор орооһон адхаатай байна.

Тугалшадтайнь хөөрэлдэхэдэ, бүри нарай тугалнуудта һааһаар сэбэр һүн асарагдадаггүй, ехэнхидээ хуушан, эдэхэеэ һанаһан һүн асарагдана. Тиимэһээ тугалнуудай олонхинь шэшэнхэй. Тэдээн соонь 12—14 туранхай тугал бии.

Елань тосхоной фермэдэ бүришье бирагүй байдал үзэгдэнэ. 100 гаран тугалай хахадынь хүсэ шадалаар һула, үлбэр туранхай. Хори гаран тугал байраһаа газаашаа оройдоо гаргагдадаггүй үбдэгсөө шабар соо байна. Тэдэнэй олонхинь бужууташанхай, тэрэнииень эмшэлхэ хэмжээншье абтанагүй.

— Тугалнууднай юундэ иимэ муу байрада байлгагданаб? Зунай хүхэ ногооной үедэ эдэтнай иигэжэ туража муудашахадаа яагаа гээшэб? — гэжэ фермые даагша И. Д. Сизых гэгшэһээ асуубабди.

— Хайшан гэхэбши, нээрээшье тиимэл даа, — гэжэ тэрэ үг-маг гэнэ.

— Теэд тэдэнээ ядахын сагта сэбэр агаарта хээрын хүхэ ногоондо гаргахаяа яанат?

— Тиигэхэл байгаабди. Теэд тугалшаднай адуулха дурагүй юм. Һайн тэлниг шье үгыбди, — гэнэ тэрэ.

Теэд тугалнуудынь бэлшээгдэнгүй, юу эдеэд байха болоно гээшэб? Эндэхи тугал бүхэндэ үдэрэй 800 грамм талха тарянай зүйл, 200 грамм витаминтай ногооной гурил, зеленко эдюулэгдэнэ. Хүхэ ногооной элбэг байн гэһээ ганцахан энэ тэжээл дээрэ байлгаад, тугалнуудай шэгнүүр яагаад ехээр нэмээхэбши, аргагүй.

Энээнһээ ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, эндэхи тугалшад нүхэд Агафонова, Шиханова, Попова гэгшэд даалгагдаһан ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандана. Фермые даагша нүхэр Сизых ямаршье эрилтэ табинагүй, һанаа амараар хандана.

Үдэрэй 11 час боложо, халуу шаташоод байхада, Хаянай фермэдэ ерэхэдэмнай тугалнуудынь хашаа соогоо хаалгатай, үбдэгсөө уһа шабар соо һоно батаганаанда ядашанхай байба. Энэ үедэ тугалшан М. С. Занданова гэртээ ябашанхай байгаа. Тугалай байрын хажууда амһарта соогуур гашалһан һүн, эдэмэг үнинэй орхигдонхой, тэрээндэнь аляаһан һуужа, үтэжэ, үжэжэ байха юм.

— Энэ байра соохнёо ядахын сагта хлорофосоор сэбэрлэхэеэ яанабта? — гээд асуухада, фермые даагша Д. С. Ленхоев гайхангяар, иигэжэ хэлэнэ:

— Иигээд лэ байшабди. Зооветмэргэжэлтэд юумэ хэлэгшэгүйл даа.

Харин тугалнуудай харууһые һайнаар эмхидхэдэг, энээндэ анхарал һайса табидаг газарта тад ондоо байдал үзэгдэнэ! Ара-Хэрээтын фермэдэ ажалдаа бэрхэ, урдахи харюусалгаа ойлгодог хүнүүд хүдэлнэ гэжэ абаһаар мэдэхээр. Тугалнуудынь булта тобир һайн, үһэ нооһониинь слэлзэмэ, тангаршаан дэбхэрэлдэжэ байна.

Малай зунай харууһа шалганабди

Эндэхи нарай малдаа талха тарянай зүйл, витаминтай ногооной гурил холисожо, бурдууг хэнэ. Һайн ногоотой бэлшээридэ адуулагдана. Энэмнай тугалшадайл оролдолгоһоо болоно. Фермэдэ энэ ажал дүршэлтэй хүнүүд А. Е. Синицына, Р. И. Лизунова, А. М. Богидаева гэгшэдтэ даалгагданхай. Тус фермэдэ хабарһаа хойшо нэгэшье тугал гарзалаагүй.

Эдэ бүгэдэһөө ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, һайн харууһанда байһан тугалнууд түргэн томо боложо, үбэлдөөшье тобир тарган ондо орохо байһанинь элитэ. Харин мүнөөнһөө муугаар харууһалагдажа, ёһоор өөдэлөөгүй тугалнуудта үбэлэй хүйтэниие дабажа гарахань тон бэрхэтэй байха бшуу. Колхозой главна зоотехник А. И. Маковеева эдэ бүгэдые мэдэжэ байбашье, дутагдалнуудые усадхаха хэмжээ абанагүй. Ондоо ажалаар һамаараад, тугал, буруунуудай харууһа, тэжээлые зүбөөр эмхидхэхэ тухай һаналаа табинагүй.

Үнэндөө энэмнай багахан асуудал бэшэ. Хэрбээ эдэ тугалнуудые мүнөөнһөө тордожо абаагүй һаа, үбэл болоходо, бүришье бэрхэтэй байдал тохёолдохол, тингэжэ үнгэрһэн жэлэйхидэл адли, баһал олохон тугал, буруунь гарза хоролтодо орохонь холо бэшэ.

В. БОРИСОВ,
«Бичурский хлебороб» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

Гвоздика сэсэг—ветерануудта

СОВЕТСКЭ ГАВАНЬ. (Хабаровска хизаар). Хойто зүгэй судна заһабарилгын заводой хүдэлмэришэд корпусно цехэй бүлэг ветерануудые халаанайнь дүүрэхэдэ улаан гвоздика сэсэгэй баглаануудые барюулан угтаба. Энэнь ямар удхатайб гэхэдэ, Шэтын областьһоо 17 хүбүүдэй заводто ерэһэнһээ хойшо тэбхэр 25 жэл гүйсөө бшуу. Тиин энэ бүхы үе соо А. Д. Белокопытов, Н. И. Вырупаев, В. С. Зотов болон тэдэнэй нүхэд загаһа барилгын корабльнуудые эрхимээр заһабарилна. Инженернүүд, мастернууд, бригадирнуудшье тэдэнэй дунда бии. Ажаябадалайнгаа энэ гайхамшаг үдэрые тэдэнэр габшагай ажалаараа тэмдэглэһэн байна.

Энэ хугасаа соо заводто ехэ хубилалтанууд болоо. Шэнэ цехүүд баригдаа. Мүнөө тус предприяти загаһа баридаг бүхы түхэлэй суднануудые, тэрэ тоодо ехэ траулернууд болон загаһа шаан абадаг тамаржа ... баазануудые заһабарина.

Түрэл зводойнгоо ...тын түлөө ехэ юумэ ... ветерануудай хүнд... баярай митинг болобо. ... дэнь юбилярнуудта Хү... лэй грамотанууд, үнэ... лэгүүд барюулагдаа.

В. РАЗ...
ТАСС-ай ...

ҮЙЛЭДБЭРИИН ҺУРАЛСАЛ ТУХАЙ

Улаан-Үдын аймагай хүдөө... һургуулинуудта ерээдүйнь мэргэжэл шэлүүлхэ хүдэлмэри һабинарай дунда эдэбхитэйгээр ябуулагдадаг болонхой. Ехэ-Куналейн дунда һургуулида эхин классуудһаа тиимэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Тиимэһээ тэрэнэй һурагшадынь һургуули дүүргэжэ гарахадаа, түрэл колхоздоо үлэдэг болонхой. ...манай ажалай түрүү... тоодо оронхой. Жэшээнь, В. Е. Сазонов — суу... механизатор, Е. И. Назаро... — түрүү һаалишан, рес... публика соо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илагша, К. Е. ...арова — овоощ ургуулгаар ...хилэгшэ гэхэ мэтэ.

Ехэ-Куналейн дунда һургуули дүүргэгшэдэй дундаһаа ...колхоздоо хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ дэбжүүлэгдэһэн хүнүүд байха. Жэшээнь, колхозой түрүүлэгшэ С. Е. Мальцев Ехэ-Куналейн һургуули дүүргэһэн. Парткомой секретарь Г. Гребенщиков баһал тиимэ. Хүдөө ажахын мэргэжэлтэд В. Е. Лаптев (инженер), Я. Рыжакова (агроном), Л. Алексеев (зоотехник) болон бусад анхандаа тус һургуули дүүргэжэ гараһан.

Ехэ-Куналейһээ гараһан ...ла олон хүн оронойнгоо ...дээдэ һургуулинуудта һуража ...даг. Михаил Кушнарев, Михаил Васильев, Фёдор Ковалев, Павел Мальцев, Геннадий ...ляков болон бусад олон ...Буряадай хүдөө ажахын институтда һурадаг. Тэдэнэр хүдөө ажахын дээдэ ...тэй мэргэжэлтэд ...жо гараад, үйлэдбэридэ ...дахаа зорилготой юм. Тиимэ үйлэдбэриһөө таһарангүй БСХИ-дэ заочноор һурадаг байгшадые дурдалтай. Колхозой комсомолой комитетэй секретарь Аграфена Оленкова, гахайшан Тимофей ...тов гэгшэд тэдэнэй тоодо ...дог.

Ехэ-Куналейн дунда һургуулида мүнөө һуража байгаа олоһон эрдэмээ ажалда хэрэглэжэ шададаг байна. ...һурагшад хүдөө ажахын машинануудые һайн мэдэдэг. Хүдөө ажахын машина жолоодохо, имагтал һургуулидаа бэшэ, баһа түрэлхидтөө заалгажа, тэдэнэр һурадаг гээшэ.

Аймагай эдир таряашадай конкурсын болоходо, 9-дэхи классай һурагша Маша Назарова, 10-дахи классай һурагшад Иван Зеленкин, Николай ...марев, Сергей Ивлев гэгшэд Т3-50 гэжэ трактор жолоодоор илгаржа гараа һэн. ...механизаторнуудай республиканска конкурсдо Маша Назарова басагадай дунда ...дахи һуури эзэлээ һэн. Тиимэ Ставропольска хизаарта ...гдэхөөр хараалагдаһан ...һурагшадай үйлэдбэриин бригадын гэшүүдэй Бүхэроссин ...то тэрэ басаган ошохонь.

Маша Назаровагай республиканын чемпион болоһон «шалгарануудай» нэгэн гэхэдэ ...юм. Машын эсэгэ — ...рий Кузьмич Назаров ...даа колхозой эрхим механизатор. Маша бүри 5-дахи классда һурадаг байхадаа, ...зээ дахажа, трактор ябуулжа һураһан юм. Юрэдөө, Григорий Кузьмич басагаяа техникэдэ дуратай болгоо. Тиимэ Маша һургуулидаа тракторай оньһо, теори эдэбхитэйгээр шудалһан байна.

Ехэ-Куналейн дунда һургуулида машинын оньһо заадаг багша Семен Матвеевич Горбатых — дээдэ һургуулитай хүн. Өөрынгөө мэдэхэ бүхы эрдэмые үхибүүдтэ дамжуулжа, тэдэнние техникэдэ дурлуулжа шададаг. 9—10-дахи классуудай хүбүүд, басагад ехэ дуратайгаар трактор шудалдаг гээшэ. Мүнөө С. М. Горбатых өөрынгөө шаби Петр Минаевтай гэгээрэлэй министерствын путевкоор ВДНХ ошобо.

Тус һургуулиин үйлэдбэриин бригадын гэшүүд жэл бүри баян ургаса хуряадаг. Өөрынгөө поли дээрэ туршалгын ехэ хүдэлмэри хэдэг.

Колхозой правлени өөрынгөө ээлжээндэ һурагшадые урмашуулдаг гуримтай. Зарим үедөө ВДНХ ошохо путевкоорншье шагнажархидаг.

Багша Клавдия Ефимовна Васильева олон жэлэй туршада һурагшанарай үйлэдбэриин бригадые хүтэлбэрилөө юм. Тэрэ багша, тон ехэ эдэбхитэй хүн. Багша шабинараа имагтал хүдэлжэ һургадаг бэшэ, юумэ ажаглажа, шэнжэлжэ һургана бшуу. Жэшээнь, үтэгжүүлгэ ургасада ямар нүлөө үзүүлнэб гэһэн темээр ехэ юумэн хэгдээ.

Аймагай бусадшье һургуулида механизаторнууд, хүдөө ажахын ондоошье мэргэжэлтэд бэлдэгдэнэ. Гансахан 1973—1974 онуудай һуралсалай жэлдэ арбадахине дүүргэһэн 191 хүн дунда эрдэм олгоһон аттестадтай хамта трактористын үнэмшэлгэ абалсаа. Тэдэнэй 60-ниинь басагад. 53 хүбүүд, басагад тусхай шалгалта барижа, 3-дахи классай тракторист гэһэн мэргэжэл абаа. Ивалгын һургуулиһаа Гомбодоржиев гэжэ хүбүүн эдир механизаторнуудай республиканска конкурсдо 2-дохи һуури эзэлээд, амаралтын байшанда амарха путевкоор шагнагдаа.

Харин Калёново һууринай һургуулиин басагад Нина Мергенева Анна Наданкина хоёр оньһон машинаар үнеэ һаалгаар болоһон республиканска конкурсдо 1-дэхи болон 2-дохи һууринуудые эзэлээ.

Нина Мергеневагай эжы мэдээжэ һаалишан, оньһон машинаар үнеэ һаалгын мастер юм. Тиимэһээ Нина бага наһанһаа тэрэ хэрэгтэ һурамхи байгаа. Хүүгэдые ажалда дуратай болгохо талаар һургуули бүлэ хоёрой хамтын хэрэг хэжэ байһан тушаа ондоошье жэшээнүүд олдохо даа.

Хэрбээ һургуулинууд шэнэ маркын тракторнуудаар, хүдөө ажахын бусад машинуудаар хангагдаһан байбал, үйлэдбэриин һуралсалай үрэ дүн бүришье дээшээ байха һэн. Теэд олон һургуулинуудта трактор шудалхадаа, үхибүүд хуушанай машина носохо баатай болоно ха юм. Зарим һургуулинуудта үйлэдбэриин һуралсал эрхилхэ талаар бааза үгы гү, али тулюурхан байна. Машина шудалхые заадаг бэлэдхэл һайнтай багшанар дуталдана.

Тиихэдэ үйлэдбэриин һуралсал эрхилдэг залуу багшанарта туһаламжа багаар үзүүлэгдэнэ. Тэрээгээр методическа литературашье үгы.

Ф. СТЕПАНОВ,
аймогой инспектор.

НОМУУДЫЕ САГ СООНЬ ХУДАЛДАХА

Буряадай номой хэблэл һуралсалай шэнэ жэлдэ зорюулжа, буряад һургуулинуудай һурагшадай үзэхэ олон номуудые саг соонь бэлдэжэ хэблэлһээ гаргаба. Мүнөө эдэ номууд худалдагдахаар номой магазинуудта эльгээгдээд байна.

Һүүлэй табан жэлэй турша соо учебнигүүд шэнэ программын эрилтын ёһоор зохёогдоо. Мүнөө жэлдэ һүүлшын дүрбэн учебнигүүдые шэнээр зохёожо хэблэхэ хүдэлмэри дүүрэбэ гээшэ. Ерэхэ жэлһээ эхилжэ, учебнигүүдые хубилалта багатай болгохо талаар горитойхон хүдэлмэри хэгдэхэ зэргэтэй. Мүнөө хэблэгдээд байһан учебнигүүд туршалгын шэнжэтэй байһан тула һургуулинуудай практическа һуралсалай хүдэлмэридэ шалгагдажа, удхын болон методическа талаар дутуу дундануудыень элирүүлжэ, саашань эсэслэн һайжаруулха һанамжа, дурадхалнуудаа багшанар бэшэжэ эльгээхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

Мүнөө жэлдэ шэнээр гаргагдаһан учебнигүүдэй дунда 7—8-дахи класста үзэхэ ород хэлэнэй грамматикые Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай багшанар М. Н. Мангадаев, Ж. С. Сажинов хоёр зохёоһон, 10-дахи классда үзэхэ буряад литературын хрестоматиие хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Г. О. Туденов, Хэжэнгын дунда һургуулиин багша Н. Н. Намсараев гэгшэд бэлдэбэ. Учебнигүүдые шэнээр бэлдэжэ гү, али заһабарилжа гаргалгада эрдэмтэд Цыдыпов Ц. Ц., Баранников И. В., Доржиев Д-Н. Д., Батоев Б. Б., багшанар Дамдинова Х. Д., Тумунова Д. Т., Бальжинимаева Ц. Б., Аюрзанайн А. А., Бодиева С. Б. болон бусад эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байна.

Һаяын үдэрнүүдтэ типографида хэблэгдэжэ байһан үзэглэл бэлэдхэлэй классда зорюулагданхай, тэрэ хадаа август һара соо хэблэлһээ гараха.

Багшанарта туһаламжа болохо хэдэн методическа заабаринууд, хэшээлдэ хэрэглэгдэхэ материалнууд хэблэлһээ гаранхай. Хоёрдохи классай учебнигүүд хэдэн үнгөөр шэмэглэгдэжэ, мүнөө жэлдэ хэблэгдээ. Хойто жэл 3-дахи классай учебнигүүдые мүн хэдэ хэдэн үнгөөр шэмэглэн хэблэхээр хараалагдана.

Һургуулинууд, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай талаһаа учебнигүүдые һурагшадай гарта хүргэхэ ехэ шухала. Үнгэрэгшэ һуралсалай жэл соо учебнигүүдэй складуудта хэбтэхэдэнь һурагшадай үзэхэ учебнигүй ядалсаһан ушар Сэлэнгын, Улаан-Үдын болон бусад аймагуудта үзэгдөө гэжэ һургуулинуудые шалгаһан инспекторнууд болон тэрээндэ хабаадалсагшад Буряадай номой хэблэлдэ болоһон зүблөөн дээрэ тэмдэглэжэ, хэдэн баримтануудые дурдаа һэн.

М. ДУГАРОВ.

Советскэ Союзһаа «сэнхир» түлишын наашань дамжуулагдаха «Братство» гэжэ газопроводой барилга Венгриин Арадай Республикада хэгдэжэ эхилээ. 130 километр ута энэ трасса барилгада совет мэргэжэлтэд эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Мүнөө үедэ 75 хүнһөө бүридэһэн бүлэг Ньирмадта (Собольч-Сатмар область), хүдэлжэ байна. Тэдэнэр соргонуудые гагнажа, табигдаха газартань ябуулна.

Венгер болон совет барилгашад энэ хүдэлмэри болзорһоонь урид — 1975 оной мартын 31-дэ дүүргэхые түсэблэнэ. ВСРП-гэй ингээд болохо XI съезд, мүн Венгриин сүлөөлэгдэһөөр 30 жэлэй ой ажалай энэ амжалтаар тэмдэглэгдэхэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: венгер болон совет хүдэлмэришэд. МТИ—ТАСС-ай фото.

АЛДАРТА ОЙЕ УГТУУЛАН

Алдар түүхэтэ ойн баярые тэмдэглэхэдээ, Эхэ орондоо ажалай бэлэгүүдые бэлдэдэг ёһо заншал социалис оронуудта тогтонхой, Арадай гүрэн түрын хүгжэн һалбаралга ажалһаань бүрин дулдыдадаг юм гэжэ ёһото ээзд хадаа эдэнэр зүбөөр мэдэрнэ.

КРЕМИКОВСКО МЕТАЛЛУРГНУУДАЙ ХУБИТА

СОФИ. Кремиковско металлургическа комбинат — Болгариин промышленна олон һалбаритай ехэ бүлэг барилга мүн. Шэрэм, һайн шанартай элдэб янзын булад, прокат, хара металлнууд — Болгариин металлургин түрүү предприятиин үйлэдбэрилэн гаргадаг продукциин зарим зүйлнүүд.

Комбинадай коллектив олон алдарта хэрэгүүдые үүсхэгшэ юм. Ухаалан зохёолгын зуугаад дурадхал, патриотическа үүсхэл, үйлэдбэриин үндэр туйлалтанууд тэрэнэй алдарта хэрэгүүдые элирхэйлэн гэршэлнэ. Ороной олон ажалша коллективүүд зургаадахи табан жэлэй даабарине болзорһоонь урид дүүргэхэ талаар болгар металлургнуудай үүсхэлые дэмжэһэн байна.

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ЗУУН ТУГ — ШАГНАЛНУУД

БЕРЛИН. ГДР-эй мянгаад предприятиин коллективүүд ойн баярай социалис мүрысөөндэ оролсобо. Республикын 25 жэлэй ойн хүндэлэлдэ СЕПГ-гэй Центральна Комитедэй, профсоюзуудай хүтэлбэриин болон ГДР-эй правительствын бии болгоһон Хүндэлэлэй тугууд мүрысөөндэ илагшадта барюулагдаха. Промышленностиин түрүү һалбариин томо ехэ предприятинууд мүрысөөнэй манлайда ябана.

«Буна-Верке» гэжэ химиин комбинадай 20 мянган хүн зонтой коллектив промышленна үйлэдбэриин жэлэй даабариһаа гадуур 9 миллион маркын сэнтэй продукци үгэхэ уялга абанхай. Жэлэй дүүрэтэр 2,6 миллион маркын сэнтэй нэмэлтэ продукци гаргаха гэһэн үгтамжын түсэб хүдэлмэришэд болон техникүүд һая баталан абаа.

СҮЛӨӨЛЭЛГЫН ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

БУХАРЕСТ. Фашис дарлалтаһаа Румынине сүлөөлһөөр 30 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ орожо, Брашовско автомобиль бүтээдэг заводой коллектив энэ жэлэй түсэбые жэшээтэ һайнаар дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байнхай. Эндэ һаяхан хэгдэдэг болоһон дизельнэ двигательтэй 11 мянгадахи автомобиль предприятиин хабсаралгын конвейерһээ гаргагдаба.

Румыниин автомобиль бүтээдэг промышленностиин түрүүшын предприяти болохо Брашовско завод эндэ арадай засагай тогтоһон түрүүшын жэлнүүдтэ Советскэ Союзай туһаламжаар, техническэ хангалтаар бүтээгдэһэн, бодхоогдоһон байна.

МИЛЛИОНДОХИ АЛМАЛТА, АРЬБАЛАЛТА

ПРАГА. Түрүү хүдэлмэришэд, эрхим инженернүүд, конструкторнууд, экономистнууд болон хүтэлбэрилэгшэдһээ бүридэһэн уралан нарижуулагшадай бригадануудай хүдэлөөн мүнөө Чехословакида үргэнөөр дэлгэржэ байнхай. Үйлэдбэриин хүгжэлтэ, нарижуулан һайжаруулга болон ашаг үрэдэ шиидхэхы нүлөө үзүүлхэ бүлэг уялгануудые бэелүүлхэ гэһэн зорилго иимэ бригаданuудай урда табигдана.

Островско-Карвинска нүүрһэнэй бассейнэй «Дукла» гэжэ шахтын уралан нарижуулгын бригада тон һонирхолтой ажал бүтээбэ. Мэргэжэлтэд нүүдэл бэхилэлтые һэльбэн шэнэдхээд, һөөлжүүгээр хэбтэһэн нүүрһэ малталгада тэрэниие хэрэглэһэн байна. Уралан нарижуулгын бригада миллиондохи алмалта арьбалалта туйлаба.

(ТАСС).

Редакцида ерэһэн шүлэгүүдэй шэнжэлэл

ШҮЛЭГ ЗОХЕОХОДО ЯМАР БЭ?

Шүлэг зохёоходо хүнгэн гү, али хүшэр гү?.. Иимэ асуудал гарахал ёһоороо гарана. Редакцида ерэһэн олохон шүлэгүүдтэй танилсаад байхада, сэхыень хэлэхэдэ, эхилэн бэшэгшэд энэ мэтын асуудалаар һонирхоогоогүй, бодомжолжошье үзэдэггүй ха. Шүлэг гээшэ ямаршье гүй хүнгэхэнөөр бэшэгдэдэг, юрэл «шурьюулжархиһан» мүрнүүдни зохёол болоо гэжэ һанахань эндүүтэй. Ушар иимэһээ «шүлэгөө» һайса хаража, мүртэйгөөр заһажа, мүлижэ үзөөгүй аад, заабол редакцида эльгээхэеэ яарагшад олон.

Эхилэн бэшэгшэдэй олонхинь редакцида эльгээһэн «бүтээлнүүдэйнгээ» ёһотой зохёол болоһыеньшье, үгыеньшье һайса ойлгоногүй хэбэртэй. Тиимэһээ газетэдэ ямаршьегүй бэлэхэнээр тунхаглагдаха гэжэ һанана. Шүлэг бүхэн хэблэгдэнэгүй. Юундэ? Энэ асуудал олонхи эхилэн бэшэгшэдтэ сэхэ хабаатай. Юуб гэхэдэ, дийлэнхи шүлэгүүдыень уран найруулгын, маяг хэлбэриин, гол түлэб удхын, хэлэ бэшэгэй талаар ёһотой зохёол болоодүй, шүлэг гэжэ хэлэхын аргагүй байдаг шуу.

Шүлэгүүдэй шэнжэлэл саг үргэлжэ хэгдэжэ байдаг. Шэнжэлэл бүхэндэ аша туһатай зүбшэл заабари үгтэнэ, дутагдалнууд тухайдань хэлэгдэнэ. Теэд олонхи авторнууд эдэ шухала ажаглалтануудые хараадаа абангүй, үнөөхил дутагдалнуудтай, хайша хэрэгээр найруулагдаһан «шүлэгүүдые» эльгээжэ байһаар.

Жэшээнь, Цыбикмит Бадлуев (Сэлэнгын аймаг) үнинэй шүлэг бэшэнэ. Заримдаа яһала гэмгүй шүлэгүүдые эльгээдэг. Олонхи бүтээлнүүдынь манай газетэдэ хэблэгдэдэг байха. Муунь гэхэдэ, залуу автор үе үе болоод лэ хайша хэрэгээр зохёогдоһон, модохи муу шүлэгүүдые эльгээжэрхидэг. «Бэлэг» гэжэ шүлэгынь ёһотой зохёол болоогүй, миил ахираар найруулагдаһан прозодо адлирхуу болоо. Хэлэ бэшэгэй дүрим мэдэнэгүй, үгэдөө һаланаар хандана.

Тухайлхада, нютагтаа хүндэтэй, ажалша бэрхэ хүндэ магтаал шүлэг найруулхые оролдоо. Теэд энэнь магтаал болоогүй.

«...Совхозойнгоо али бүхы ажалда
Шадалаараа туһалжал байдаг
Иимэл үбгэн юумэл даа.
Тиимэл хадаа хүндэтэй,
Зуу наһа наһалжа

Зуухын нүхэнһөө будэрөөрэй!» гэжэ юрөөһэниинь гайхалтай. Үзэгэй алдуутай, сэглэлтын тэмдэгүүд тушаалдаһан газарта табигданхай. Юрөөл, магтаал табиһан үбгэжөөлэйнгөө нэрэ обогые дурдаагүйнь болоо гээшэ ха. «Зуухын нүхэнһөө будэрөөрэй» гэжэ юрөөхэнь муу болоно, мүнөө сагай ёһо гуримда, үндэр һайхан эрилтэдэ таарахагүй байна бшуу. Иимэрхүү муу юрөөл газетэдэ хэблэгдэхэ гэжэ һанаһаниинь гэмшэлтэй.

Ямаршье юумэн өөрын хэмжээтэй, ёһо гуримтай байдаг юм. Энэ ажаглалта гансашье Ц. Бадлуевта бэшэ, мүн бусадшье авторнуудта сэхэ хабаатай.

Тоонто һайхан газар дайдаяа, агта хүлэгөө домоглон дуулаха дуратайшуул олон ааб даа. Эндэ муу юумэн огто үгы. Буряадаймнай ахамад, мүн мүнөө үеын залуу зохёолшод иимэ темэдэ зорюулһан бүтээлнүүдые уншагшадтаа бэлэглэһэн, тэдэнэй магтаал һайшаалда хүртэһэн байха. Тиихэдэ Е. Дабаевай «Морин», «Тоонто» гэжэ шүлэгүүд зохёол болоогүй гэжэ сэхэ хэлэлтэй. Юундэ? Юундэб гэхэдэ, энэ нүхэр шүлэг зохёолгын ёһо гурим огто мэдэхэгүй байна. Хайшан гэжэ, ямар онол арга хэрэглэн байжа зохёол бэшэдэг бэ гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй юм бэзэ. Бэлиг шадабари, талаан хэрэгтэй гэжэ гү? Тиимэшье гэлэй. Теэд бүхы юумэн өөрһөөнь дулдыдаха болоно. Уран зохёол тон ханамжатайгаар уншаха, уншаһанаа һайса удхалан ойлгохо хэрэгтэй.

Яруунаһаа Цыбик Ринчинов «Уряал» гэжэ гаршагтай шүлэг эльгээгээд, газетэдэ толилуулхые ехэтэ гуйһан байна. Залуу авторай «зохёолые» хэрэглэхэ аргагүй байгдаа. Арбан бадагһаа бүридэһэн уряалынь миил шашаг хөөрөөн болоо. Тиигэхэ мүртөө дэн һаланаар, хайша хэрэгээр бэшэгдээ. Дурдаагүй юумэниинь гэжэ үгы, бүхы юумэ худхажархёо. Шүлэг соо нэгэ юумэн тухай тоб байса, одоо ялас гэмэ хурсаар хэлэгдэхэ ёһотой бшуу. Эхилэн бэшэгшэ энээниие огто мэдэнэгүй. Буряад зохёолшодойнгоо номуудые залхуурангүй уншаха, уншаһанаа ухаандаа бүхөөр хадуужа абаха шухала. Тиигэбэл уран зохёолой маяг хэлбэриие мэдэхэл.

Захааминай аймагай Үлэгшэнэй дунда һургуулиин һурагша Буянтуева Долгор хүхы шубуунай хонгёо гоё аялга дууе магтан бэшэнэ. Хабарай байгаалиһаа, жэргэмэл шубуудай аялга дууһаа, ургы сэсэгэй, мойһоной хангалһаа сэдьхэлээ уяржа. эдэ бүгэдэниие үхибүүнэй нюдөөр хаймадан хаража, өөрын тобшолол хэжэ захалһаниинь һайшаалтай, зүбтэй гээшэ.

«...Хүхын дуун хурсахан,
Холоһоо эндэ дуулдана.
Хүхюун хүүгэд барандаа
Хонгёо дууень шагнана»

гэжэ бэшэхэдэнь бидэ гайхаагүйбди. Шүлэг бүхэн уншахада ходорхой ульгам, рифмэнь һууряа олонхой байха ёһотой. Тиихэдэ эхилэн бэшэгшэ энээн тухай бодомжолногүй «Хурсахан, барандаа» гэжэ хоёр үгэ таарамжагүй, уншахада нэгэл тиимэ хажараар дуулдана. Шүлэг зулгы һайхан хабарта, жэргэмэл шубуудта зорюулагданхай ха юм. Энээниие мартажа болохогүй. Тиимэһээ шүлэгэй аялга абяан, рифмэ, толгой холболго гэхэ мэтын зүйлнүүд уян нугархай, ходорхой гүйсэтэй байха ёһотой бшуу. Эдэ бүгэдэниие Долгор басаган мэдээшьегүй байжа магад. Эрдэм һургаалдаа үнэн сэхээр, үнэн сэдьхэлһээ хандажа, уран зохёол уншажа байгаа һаа, шүлэг зохёолгын ёһо гурим, үндэһэн хэлэнэйнгээ баялигые һайса мэдэхэл.

Дээрэ хэлэгдэһэн ажаглалта Б. Дамбаев (Зэдэ), Б. Цыдыпов (Хэжэнгэ) болон бусад авторнуудта сэхэ хабаатай.

Шүлэг!.. Уран зохёолой гол жанрай нэгэн болохо уран шүлэгэй нюуса дундардашагүй баян, тэрэниие дэлбэлхын тула номуудые ханамжатайгаар уншаха, уншаһанаа тон зүбөөр удхалан ойлгохо ёһотойбди. Тиихэдэ шүлэг тон хүнгэхэнөөр бэшэгдэдэггүй, бэшэһэн зүйлнүүдээ үетэн нүхэдтөө, багшанартаа харуулжа, тэдэнэй һанамжые, зүбшэл заабарине хадуужа абахада аргагүй туһатай байдаг.

М. ОСОДОЕВ.

Зүбшэн хэлсэлгэдэ табинабди

БУРЯАД ХЭЛЭНЭЙ ОРФОЭПИ ТУХАЙ

Би энэ статьягаа һургуулиин буряад хэлэ ба литературын багшанарай анхаралда дурадхалнаб. Статья соо буряад хэлэнэй орфоэпиин зарим асуудалнууд, илангаяа һургуулиин практикада хабаатай тэрэнэй дүримүүд тухай хэлэгдэнэ. Эдэ дүримүүд тушаа багшанарай, уншагшадай һанамжа дуулаха хүсэлтэй байһанаа мэдүүлнэб.

Манай түрэл литературна хэлэн Октябрьска революциин һүүлдэ тогтожо, хүгжэжэ эхилһэн юм гэжэ мэдээжэ. Мүнөө үедэ тэрэ хүгжэлтэ, ехэ амжалта туйлажа байна гээшэ. Литературна хэлэнэйнгээ шанар шэнжыень тэмдэглэхэдэ иимэ: 1) буряад арадайнгаа национальна хэлэн дээрэ үндэһэлнэ; арадай хэлэнэй мүлигдэһэн, хүгжэһэн дээдэ шатань, дүрсэнь болоно; 2) олон янзын үүргэ дүүргэнэ (уран зохёолой, ном бүдарай, һургуулиин, газетэ, журналай, радио, телевидениин хэлэн); 3) буряадууд ажаһуудаг нютагуудта дэлгэрнэ (Буряадай АССР-эй, Агын болон Усть-Ордагай национальна округуудта); 4) нютаг хэлэнүүдые бэедээ мэдүүлжэ, тэдэнэртээ саг үргэлжэ нүлөө үзүүлжэ байдаг; 5) өөрын тусхай лексическэ, грамматическа, орфографическа, орфоэпическэ болон стилистическэ нормо, дүримтэй. Тэрэнэй лексическэ, грамматическа нормонь аман ба бэшэгэй хэлэндэ, орфографическа нормонь имагтал бэшэмэл хэлэндэ, орфоэпическэ нормонь аман (яряанай) хэлэндэ хабаатай.

Гадна литературна хэлэмнай бэшэмэл, аман гэжэ илгардаг гээшэ. Эдэ хоёр янзань арадай хэлэндэ үндэһэлдэгшье һаа, бэе бэеһээ баһа илгаатай байдаг.

Бэшэмэл хэлэн иимэрхүү шанар шэнжэтэй гэбэл; 1) мэдүүлэлнүүдынь хүсэд, дүүрэн; 2) мэдүүлэлэй гэшүүд һубариха өөрын гуримтай; 3) логическа талаһаа мэдүүлэлнүүдынь хойно хойноһоо, бэе бэетэйгээ холбоотойгоор һубарижа зохёогдоно; 4) сложно-дахалдаһан, сложно-ниилэлдэһэн мэдүүлэлнүүд үргэнөөр хэрэглэгдэдэг.

Харин бэшэмэл хэлэндэ орходоо аман хэлэн иимэрхүү илгаатай байдаг: 1) дутуу мэдүүлэлнүүдые хэрэглэдэг; 2) интонаци, мимикэ, зангалга хэрэглэдэг; 3) сложно-ниилэлдэһэн мэдүүлэлнүүдые олоор хэрэглэдэг; 5) сложно-дахалдаһан мэдүүлэлнүүдые үсөөнөөр хэрэглэдэг; 6) мэдүүлэлэй гэшүүдэй һуури һэлгэлдэнэ.

Аман ба бэшэмэл хэлэнэй харилсаан бэшэгэй дүримэй ёһо гуримһаа болодог. Үгэнүүдэй ба тэдэнэй дүрсэнүүдэй фонетическэ ёһо гуримаар гэхэ гү, али аман хэлэндэ дуулдаһан соогоо бэшэгдэбэл, аман ба бэшэмэл хэлэн бэе, бэетэйгээ алгасанагүй (жэшээлхэдэ: **мал, энэ, тэрэ, нэрэ**). Хэрбээ үгэнүүд ба тэдэнэй дүрсэнүүд морфологическа ёһо гуримаар бэшэгдээ һаа, аман ба бэшэмэл хэлэн бэе бэеһээ алгасана (хэрэг(х)—хэрэгые). Орфоэпи болбол хэлэ бэшэгэй эрдэмэй нэгэ хубинь болодог, тэрэ аман хэлэнэй үгүүлэлгын дүримүүдые тогтооно, шэнжэлнэ. Энэ ехэнхидээ хэлэнэй фонетическэ онсо зүйл, байгуулалга дээрэ үндэһэлдэг. Гадна баһа хэлэнэй морфологическа зүйлнүүд орфоэпиин үндэһэн болоожо шадаха (тэрэ үгэнүүдэй дүрсэнүүдые үзэлсэнэ: **хада—хадын —хадайн— хаданы**). Орфоэпи үгэ соо абяанууд ямар фонетическэ эрхэ байдалда (ямар абяануудтай зэргэлнэб) гэжэ шэнжэлнэ. Фонетическэ зүйлнүүд болохо —абяануудай һэлгэлгэ (о—у; тогол—тугал), метатезэ —үенүүдэй һэлгэлгэ (богоһо—боһого), ассимиляци (добуун—дубуун, аб (п) — таб (п) г. м. мүн баһа орфоэпиин үзэхэ юумэн болоно.

Энээнһээ гадна, орфоэпиин үзэхэ юумэндэ дикци, сохилто, интонациие нэгэ зарим эрдэмтэд оруулдаг. Эдэнэр аман хэлэнэй шухала онсо зүйлнүүд гээшэ ааб даа, тиигэбэшье хэлэ бэшэгэй эрдэмэй бусад таһагуудта тэдэниие үзэхэ гэжэ һанагдана.

Орфоэпи хадаа аялгануудай, хашалгануудай, үгын дүрсэнүүдэй, абтаһан үгэнүүдэй үгүүлэлгэ шэнжэлдэг.

Мүнөө үедэ аман хэлэнэй, орфоэпиин дүримүүдтэ ехэ анхарал табигдахаар болоо. Юундэб гэхэдэ, соёлой, гэгээрэлэй, эрдэмэй, техникын, радио ба телевидениин хүгжэхэтэй хамта, хэлэнэй болбосорол, аман хэлэнэй үүргэ илангаяа ехэ болоно.

Буряад хэлэнэймнай орфоэпиин ёһо гуримууд, тэдэнэй зарим дүримүүд тогтонижонхой гэхэдэ болоно. Тиигэбэшье олонхи орфоэпическэ дүримүүднай үшөө тодороодүй. Эдэнэй дунда олон янзын үгүүлэлгын тодороодүй зүйлнүүд бии.

Литературна хэлэнэй орфоэпическэ дүримүүд арад зоной дунда үргэнөөр дэлгэрнэгүй, баримталагданагүй шахуу гэжэ һанагдана. Тус дүримүүдэй тогтоолгодо литературна хэлэнэй үндэһэн һуури болгошо **хори буряадай нютаг хэлэн ба орфографиин дүримүүд** ехэнхи үүргэ дүүргээ гээшэ ааб даа. Революциин һүүлдэ 1936 он болотор литературна хэлэнэймнай үндэһэн һууринь **хуушан монгол хэлэн** (хожомынь цонгоол-сартуул нютаг хэлэн) байһан гэжэ мэдээжэ. Хуушан монгол хэлэнэй үгэнүүд, тэдэнэй илангаяа дүрсэнүүдынь арадта ойлгосогүй, таарахагүй байһаниинь элитэ. Багшанар һургуулида һурагшадайнгаа тус үгэнүүдые ойлгохогүйдэ **өөһэдынь** хөөрэлдөөнэй хэлэн дээрэ зааха баатай болодог байгаа. Жэшээнүүдые абажа харая: **чилагуун (шулуун), урта (ута), улагаан (улаан), ухагаан (ухаан), чибагуун (шубуун), джигасу (загаһан), загаан (заан)** г. м.

1936 ондо литературна хэлэнэй үндэһэн һуури болгожо, бүхы буряад арадта ойлгосотой, хори нютаг хэлые абаһан байнабди. Манай һанахада, энэ үеһөө хойшо арадай хэлэндэ үндэһэлһэн литературна хэлэнэймнай орфоэпи тогтожо эхилээ.

Мүнөө үедэ ехэнхидээ буряад драматическа театрай артистнар, радио ба телевидениин дикторнууд, буряад хэлэнэй, литературын багшанар, һургуулитай болоһон интеллигенци (илангаяа хори хэлэтэйшүүл) литературна аман хэлэн дээрэ хэлэнэ гээшэ. Эдэ нэрлэгдэһэн литературна хэлэтэйшүүл байра байдалдаа хөөрэлдэһэн хүнүүдһээ боложо, литературнаар хэлэхэеэ оролдодог (илангаяа хори хэлэтэйшүүлтэй). Тиигэбэшье хэлэндэнь заатагүй нютагайнь хэлэнэй зүйлнүүд оролсодог юм. Нютагаархинаараа харилсахадаа, тэдэнэр нютагайнгаа хэлэн дээрэ хэлэдэгшье һаа, литературна хэлэнэй онсо зүйлнүүдые хэлэндээ баһа оруулдаг. Хори хэлэтэйшүүл (һургуулитай интеллигенци) байра байдалдаа нютаг хэлэнэйнгээ диалектизмүүдые мүн баһа аман хэлэндээ оруулдаг (**хэлэн, эрьдем, үрьтей, үрьтей өнеөн, моришые** г. м.). Һургуулиин һурагшад хэшээлдээ литературнаар хэлэхэеэ оролдодогшье һаа, газаагуур, гэртээ нютаг хэлэн дээрээ дуугарна. Мүнөө үедэ имагтал нютаг хэлээ мэдэдэг буряадууд (республика соо һуугшад) үсөөржэ байна. Тэдэнэр радио, телевиденеэр литературна хэлэ, үгүүлэлгэ саг үргэлжэ дуулажа байна бшуу.

Литературна хэлэнэймнай үгүүлэлгын дүримүүдые сахиха, жэшээнүүдые харуулха, тэдэниие арадай дунда дэлгэрүүлхэ үүргэ: а) Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драматическа театрай артистнар; б) радио ба телевидениин дикторнууд; в) буряад хэлэнэй, литературын багшанар, лекторнууд гэхэ мэтэнэр дүүргэхэ ёһотой.

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ театрай артистнар рольнуудаа бэрхээр наадахаһаа гадна, хэлэндээ яһала анхарал табидаг. Тэдэнэр арад зондо **үгүүлэлгын ёһотой жэшээ харуулха зэргэтэй** ха юм. Тиигэбэшье тус театрай артистнарай хэлэндэ заримдаа алдуунууд ушардаг. Нютаг хэлэнэй үгүүлгэ оролсодог.

Радио ба телевидениин дикторнууд орфоэпиин дүрим хүгжөөлгэдэ мүн баһа ехэ үүргэтэй, гэжэ дээрэ хэлэгдэһэн байна. Эдэнэр жэшээтэ үгүүлэлгэ харуулха зэргэтэй. Радио, телевидениин дикторнуудэй үгүүлэлгые шагнагшад һажааня, өөрынгөө үгүүлэлгэ шалгана бшуу. Радио, телевидениин, дикторнууд (илангаяа диктор Дагбаева) яһала һайн дикцитэй, зохидоор уншадаг, үгүүлдэг. Тиигэбэшье радиогой дикторнуудэй хэлэндэ, үгүүлэлгэдэ баһа дутуу дунданууд заримдаа ушардаг. Тэдэнэр уншахадаа, интонаци зүбөөр баримталдаггүй. Интонациин зэбсэгүүдые: хоолойгоо шанга ба һула болголго, зогсолто гэхэ мэтые хэрэглэдэггүй.

Гадна олон янзын жанрнуудай зохёолнуудһаа текстнүүдые (информаци, комментари, һүүлэй мэдээсэл, пьесэ мэтые) адлирхуугаар уншажа болохогүй гэжэ мэдээжэ.

Һургуули хадаа залуу үетэниие литературна хэлэнэй зүб үгүүлэлгэдэ һургаха, энэ хэрэгтэ үндэһэн һууриень табижа үгэхэ үүргэтэй. Теэд энэ асуудалда һургуули ехэ анхарал табинагүй гэхэдэ болохо. Юундэб гэхэдэ: 1) буряад хэлэнэй программа, номууд соо үгүүлэлгэ тухай методическа заабари, даабари, тусхай упражненинүүд үгы. Зүб үгүүлэлгэдэ һурагшадые нэгэдэхиһээ арбадахи хүрэтэр классуудта һургаха ёһотой. Һая болотор һургуулида бидэ үхибүүдые буряад хэлэндэ бэшэ, харин ганса тэрэнэй грамматикада, илангаяа бэшэгэй дүримдэ һургадаг бэлэйбди. Мүнөө шэнэ программын ёһоор һурагшадта буряад хэлээр иимэ юумэнүүд заагдана: 1) лексикэ, 2) орфоэпи, 3. фонетикэ, 4) грамматика, 5) орфографи, 6) стилистикэ.

Лексикэ, орфоэпи ба стилистикэ гэгшэдынь шэнээр оронхой; 2) буряад хэлэ шэнжэлгэдэ энэ асуудал гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдээгүй. Тиимэһээ энэ асуудалаар хэблэгдэһэн ном һудар, словарь, тусхай туһаламжа гэжэ үгы шахуу; 3) буряад хэлэнэй методикодо иимэ хүдэлмэри баһа үгы. Энэ шалтагаанһаа боложо, багшанар зүб үгүүлэлгэдэ ехэ анхарал табинагүй хаш. Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшын институдай буряад хэлэ, бэшэгэй таһагта орохоёо ерэгшэд ехэнхидээ алдуугүйгөөр бэшэжэ шададаг аад лэ, үгэнүүдые, дүрсэнүүдые зүбөөр үгүүлжэ биранагүй. Орфоэпическэ алдуу орфографическа алдуутай нэгэ адли сэгнэгдэхэ ёһотой гэжэ һанагдана; 4) дээрэ хэлэгдэһэн шалтагаануудһаа боложо, багшанар өөһэдөөшье тон һайнаар орфоэпическэ дүримүүдые мэдэнэгүй, тус асуудалаар тусхай методическа арга оложо, хэрэглэжэ шаданагүй. Багшанарай хэлэн арюун сэбэр, жэшээтэ үгүүлэлгэтэй байха зэргэтэй байгаа бшуу.

Э. РАДНАЕВ,
Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай доцент.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

ПАРТИЗАНУУДТА —АЛДАР СОЛЫН МЕМОРИАЛ

Белоруссиин ССР-эй Витебскэ область. Паперино тосхон шадар «Прорыв» гэжэ мемориальна бүлэг барилга хэгдэжэ дүүргэгдэбэ.

1944 оной хабар Полоцко-Лепельскэ партизанска зонын арадай тэмсэлшэд эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргажа, фашистнуудай хүреэлэлгэhээ гараhан юм. Тиихэдэ партизанууд дайсанда ехэ хохидол үзүүлhэн, 15 мянган үбгэд, хүгшэдые, эхэнэрнүүд болон үхибүүдые абажа гараhан байна.

Скульптурна бүлэг барилга партизануудай тэмсэлэй эгээл шиидхэхы үе — хүреэлэлгэhээ гаража байhан үеые харуулна. Фашистнуудтай тэмсэhэн байлдаануудта эрэлхэгээр унаhан 1450 геройн нэрэнүүд эндэ бэшээтэй.

Мемориальна бүлэг барилгын авторнууд—Белоруссиин ленинскэ комсомолой лауреадууд арадай уран зурааша, скульптор А. А. Аникейчик, архитекторнүүд Ю. М. Градов болон Л. М. Левин.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мемориалhаа хэhэг.
ТАСС-ай фотохронико.

НЮТАГ НЮТАГАЙ hОНИН

АРТИСТНАРТА БАЯРТАЙБДИ

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай бүлэг артистнар hаяшаг Хориин аймагай Тээгдэ тосхондо ерэжэ, хальмаг драмагург А. Балакаевай «Эхын нангин зүрхэн» гэжэ зүжэг харуулаа.

Гол рольнуудтань наадаhан артистнар Ц. Пурбуев, Д. Жапхандаева. В. Нечкина болон бусад харагшадта илангаяа халуунаар угтуулаа. Юуб гэхэдэ, гүйсэдхэhэн геройнгоо абари зангые, hанал эрмэлзэлые, түхэл шэнжые тоб байса hонороор харуулаа.

Нютагай хүн зон артистнарта баяр баясхалан хүргэжэ, саашадаа саг үргэлжэ айлшалжа, зүжэг наадаараа баясуулжа байхыень уряалаа.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.

АРХИНШАД ШҮҮМЖЭЛЭГДЭБЭ

Хойто-Байгалай аймагай Чильчигирскэ сельскэ Совэдэй үүсхэлээр Уоян тосхондо ажаhуугшадай суглаан болобо. Социалис хуули ёho хамгаалха талаар сельскэ Совэдэй гүйсэдкомой дэргэдэхи комиссиин түрүүлэгшэ В. М. Левин ажалай журам, нийтын гурим сахиха тухай элидхэл хэбэ.

Тосхоной хүн зоной амгалан тэнюунээр ажаhууха хэрэгтэ муу муухай аашаараа haалта хэдэг А. Н. Тулбуконов, В. А. Бочетов, С. А. Агдыреев болон бусадай абари зан тухай үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Нийтын гурим эбдэгшэдтэ, уhан туулмаг болотороо архи ууха дуратайшуулда шанга hануулга хэhэн шиидхэбэри тус суглаан дээрэ абтаба.

Г. МИХАЛКИНА.

ТЭРЭЛ hУУРИДАА ҮЛЭБЭ

Футбол

Сибирь болон Алас-Дурна зүгhөө «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнуудай дунда ээлжээтэ—арбан юhэдэхи уулзалганууд үнгэргэгдэбэ. Августын хоёрой үдэр үнгэргэгдэhэн нааданда 16 командын футболистнууд хабаадалсаhан байна.

Барнаулай «Динамо» команда энэ үдэр ээлжээтэ уулзалгаяа өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэhэн байгаа. Тиин эдэнэртэ айлшалhан Омскын «Иртыш» команда талмайн эзэдтэ 4:0 тоотойгоор шүүгдэшэhэн байба. Хабарhаа хойшо нэгэшье командада шүүгдэнгүй, шадамар бэрхээр наадажа ябаhан «Динамо» командын футболистнууд урагшаа гараhаар гаража эхилбэ.

Мүрысөөнэй таблицада хоёрдохи hуури эзэлhэн Благовещенскын «Амур» команда Эрхүүгэй «Авиаторта» айлшалхадаа, талмайн эзэдые 2:1 тоотойгоор шүүгээд, аян замаа саашань үргэлжэлүүлhэн байна. Мүнөө эдэнэр эрхимлэгшэhээ дүрбэн очкогоор гээгдэжэ ябана гэхэ гү, али хоёр командада шүүгдээд ябана. Удаадахи хоёр hуури эзэлhэн команданууд тус тустаа аб адлихан 23 очкотой болобо. Владивостогой «Луч», Новосибирскын «Чкаловец» команданууд Тюмениин «Нефтяник», хоёрдохинь—Красноярскын «Автомобилист» командануудта айлшалхадаа, талмайн эзэдтэй 0:0 тоотойгоор тэнсээ.

Манай «Сэлэнгэ» командын футболистнууд Шэтын футболистнуудта айлшалхадаа, уулзалгаяа 1:1 тоотойгоор түгэсхэбэшье, тэрэ урда нааданда эзэлhэн долоодохи hуурида урагшаа дабшажа шадабагүй. Юуб гэхэдэ, манай командын урда гараад ябаhан «Вулкан» командын футболистнууд адли очкотой болоhоншье haa, сохижо оруулhан бүмбэгынгөө тоогоор «Сэлэнгэ» командын урдань оробо ха юм. «Вулкан» командын футболистнууд мүрысөөнэй таблицада hүүлшын hуури эзэлээд ябаhан Челябинскын «Локомотивта» 1:0 тоотойгоор шүүгдэбэ.

Айлшаар ошоhон команданууд сооhоо Курганай «Зауралец» Прокопьевскын «Шахтерые» 3:0 тоотойгоор шүүхэдөө, нэгэ hуури урагшаа дабшаhан байна.

Тэрэшэлэн мүрысөөнэй таблицада нэгэ hуури урагшаа дабшаhан Нижний-Тагилай «Уралец» команда «Сахалинай» футболистнуудые 2:1 тоотойгоор шүүгээ.

Үсэгэлдэр манай «Сэлэнгэ» өөрынгөө стадион дээрэ Благовещенскын «Амур» командатай наадаба. Наадан үдэшэ орой болоhон хойно дүүрээ.

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
«Динамо» Барнаул.	19	12	7	0	38: 9	31
«Амур» Благовещенск	19	10	7	2	26:12	27
«Луч» Владивосток	19	9	5	5	37:20	23
«Чкаловец» Н. Сибирск	19	9	5	5	24:18	23
СКА Хабаровск	18	8	6	4	31:24	22
«Вулкан» П-Камчатский	18	8	4	6	19:13	20
«Сэлэнгэ» Улаан-Удэ	19	7	6	6	19:20	20
«Автомобилист» Красн.	18	8	3	7	19:19	19
«Нефтяник» Тюмень.	19	7	5	7	20:24	19
«Иртыш» Омск	19	6	7	6	18:24	19
«Уралец» Н. Тагил	19	6	6	7	25:22	18
«Зауралец» Курган	19	6	6	7	20:18	18
«Торпедо» Томск	18	7	3	8	17:25	17
«Локомотив» Шэтэ	19	4	7	8	11:19	15
«Авиатор» Эрхүү	19	5	4	10	22:36	14
«Сахалин» Ю-Сахалинск	19	3	6	10	14:25	12
«Шахтер» Прок.	19	2	7	10	12:24	11
«Локомотив» Челябинск	19	3	4	12	19:37	10

ДЭЛХЭЙН ЧЕМПИОН БИИ ЮМ ГҮ, АЛИ ҮГЫ ГҮ?

Дэлхэйн чемпион Роберт Фишерэй (США) нэрэ зэргэhээ арсахадань, Шатарай уласхоорондын федераци энээниень хуулитаар мэдэрээгүй байhаар, гэжэ дээрэ хэлэгдээ hэн. Тиин мүнөө шатараар дэлхэйн чемпионой бии гү, али үгыень мэдэхэ аргагүй болоод байна.

1972 ондо дэлхэйн чемпионой нэрэ солодо хүртэhэнhөө хойшо Фишерэй үгы, бииньшье мэдэгдэхээ болишоо hэн. Тиин мүнөө гансал өөртэнь ойлгогдосотой хэлэн дээрэ тэрэ «хөөрэлдэжэ» захалба бшуу.

Чемпионой үгэ хаана бата найдамтай байха ёhотойб? Шатарай хюлгын саана ааб даа. Гэбэшье үнгэрhэн хоёр жэлэй турша соо Фишер нэгэшье мүрысөөндэ хабаадаагүй. Мүрысөөнүүдтэ таhалгаряагүй хабаадахаб гэжэ тэрэ хэлэhэн юм. Рейкьявик хотодо үнгэргэгдэhэн нааданай hүүлэй жэлнүүдтэ тэрэ ёhын тэдыдэ Филиппинэй президенттэй уулзажа наадахадаа «тэнсэhэн» байгаа.

hаяхан Франциин Ниццэ гэжэ курортно хотодо боложо дүүрэhэн ФИДЕ-гэй командна ехэ мүрысөөндэ — бүхэдэлхэйн олимпиададашье тэрэ хабаадаагүй. Дэлхэйн 70 гаран ороной, эдэнэй дунда США-гай команданууд энээндэ хабаадаа hэн.

Бүхы уулзалгануудай үнгэргэгдэhэн Выставкын ордондо бэшэ, харин ондоо таhалга соо наадахаб гэжэ Фишэрэй эрилтэ табиhыень шатарта дуратайшуул дуулаhан байха.

Дэлхэйн чемпион хадаа тэрэнэй гэшүүн байhан дээрэhээ Фишер ФИДЕ-гэй Центральна Комитедэй заседанида хабаадаха ёhотой аад, ерээгүй. Зүгөөр 800 үгэтэй телеграфна мэдээсэл Ниццэ хотодо үнгэргэгдэhэн ФИДЕ-гэй конгрессто эльгээhэн байна. Тодорхойлон хэлэхэдэ, шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлгын 1975 ондо үнгэргэгдэхэ мүрысөөнэй шэнэ гурим энээн дотороо табиhан байха юм.

6 илалта туйлатараа 30 парти наадаха мүрысөө үнгэргэхыень Фишер хүсэдэг hэн. Харин мүнөө наадалгыень хизаарлангүй, мүрысөөн 10 илалтын туйлагдатар (тэнсэлгэ хараада абтахагүй) үнгэргэгдэхэ ёhотой гэжэ тэрэ тоолоно.

Конгресс Фишертэ арсалта хэбэшье, иигэжэ тогтоогоо: 36 партида 10 илалтын туйлагдатар мүрысөө үнгэргэхэ.

Фишерэй нютагай мэдээжэ шатаршан, уласхоорондын гроссмейстер Роберт Бирн конгрессэй энэ үнэн зүб шиидхэбэрие шэнжэлэн тайлбарилхадаа, иигэжэ хэлээ hэн: «Хэрбээ дэлхэйн түрүү hуури эзэлгын мүрысөөн унжагайрбал, удха шанараа гээхэ байна. Тиигэжэ энэнь хүлеэн тухашаруулгын тэмсэл болошохо». Аяар 1927 ондо Капабланка — Алёхин хоёрой хоорондохи наадан 34 партиhаа оройдоол 6 илалтын туйлагдатар үнгэргэгдөө hэн гэжэ тэрэ Вашингтоной радиогой шэнжэлэгшэдэ мэдүүлhэн байна.

Конгрессэй шиидхэбэри тухай дуулахадаа, чемпионой нэрэ зэргэhээ арсабаб гэhэн шэнэ телеграмма Фишер ФИДЕ-дэ эльгээгээ hэн.

Энэнь бодолгүй алхам гээшэ гү, али түгэсхэлэй мүрысөөндэ уулзаха хүнэйнгөө hанааеынь зобооhон, зүрхэ сэдьхэлыень хүдэлгэhэн ябадал гээшэ гү? Дэлхэйн шатарай хүдэлөөндэ ехэ габьятай хүн гээшэб гэжэ өөрыгөө харуулха гэhэн Роберт Фишерэй ээлжээтэ ябуулга гэжэ имагтал түрүү үзэлтэй хэблэл бэшэ, мүн американ гроссмейстерые хододоо дэмжэдэг байhан баруунай хэблэл тэмдэглэнэ. Тиихэдэ энэнь түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха хүниие айлган hүрдөөхэ гэhэн hэдэлгэ болоно гэжэ Фишерэй хани нүхэдынь нюунгүй хэлэнэ. АП гэдэг американ телеграфна агентствын корреспондентка Глория Шэллок hаяхан Лос-Анджелесhаа эльгээhэн мэдээсэл соогоо иимэ баримта дурдаhан байна.

«Шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргээ хамгаалхын түлөө шэнэ тэмсэлээ Бобби Фишер эхилбэ. Имагтал Фишерэй hэнгэргүй ябадал хоёр жэлэй урда тээ Рейкьявик хотодо болоhон нааданай урда Борис Спасскиие тээлмэрдүүлжэ, тэрэниие түбэг бэрхэшээлдэ оруулаа hэн. hайнаар бодожо үзэнгүй, шиидхэбэри абадаг дээрэhээнь тэрэнэй арсалтын хүсэндөө үлэхэ гү, али үгы байhыень сэгнэхэ гээшэ хүшэр бэрхэтэй. Энэ арсалтыень хуулитаар мэдэрбэл, Шатарай уласхоорондын федераци олон хүнэй ажал хэрэгыень хүнгэдхэхэ байна», —гэжэ Канадын «Монреаль газетт» бэшэнэ.

Мүнөө дээрээ ФИДЕ иимэ шиидхэбэри абаагүй байhаар. Тэрэ Фишертэ телеграмма эльгээхэдээ, шиидхэбэреэ хаража үзөөд, 1975 ондо дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргээ хамгаалха аабзат гэжэ этигэн найдажа байhанаа мэдүүлбэ. ФИДЕ-гэй этигэл найдабари бэелхэ гээшэ гү? Түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха байhан тухайдаа дэлхэйн чемпион 1975 оной февралиин 15 болотор мэдүүлхэ ёhотой. Хэрбээ тиигээгүй hаань, ФИДЕ-гэй шэнэ гуримаар дэлхэйн түрүү hуури эзэлэлгын мүрысөөн үнгэргэгдэхэгүй. Байгша оной сентябриин 16-да Москвада эхилхэ наадан түгэсхэлэй мүрысөөн болохо бшуу. Тиин энэ нааданда илаhан Виктор Корчной гү, али Анатолий Карповай нэгэниинь лэ шатараар дэлхэйн шэнэ чемпион гэжэ соносхогдохо.

Виктор БАБКИН,
ТАСС-ай спортивна шэнжэлэгшэ.

ФИДЕ-гэй ПРЕЗИДЕНТ ФИШЕРТЭ hАНУУЛГА ХЭБЭ

«Шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлэлгын 1975 ондо үнгэргэгдэхэ мүрысөөнэй гуримые хубилгаха тухай эрилтэнүүдhээ арсаагүй hаань, Бобби Фишерhээ дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэнь болюулагдаха юм», — гэжэ Шатарай уласхоорондын федерациин (ФИДЕ) президент Макс Эйве, ФРГ-гэй Золинген хотодо ехэ мүрысөөнэй дүүрэмсээрнь, Ассошиэйтед Пресс гэдэг телеграфна агентствын корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, мэдүүлбэ. «Хэрбээ ерэхэ жэлдэ Фишер чемпионой нэрэ зэргээ алдабал, энэ нэрэ солоёо тэхэрюулхэ арга боломжо, наада захынь абахада, 1978 он болотор тохёолдохогүй байха», — гэжэ Эйве тэмдэглээ.

Шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүргэхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадагша, ядахын сагта, хоер очко үлүү абаха ёhотой гэhэн дурадхал Р. Фишерэй (США) оруулhаниинь мэдээжэ. Энэ дурадхалдань ФИДЕ-гэй арсалта хэхэдэнь, дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэhээ Фишер арсаhан байгаа. Сэхыень хэлэхэдэ, Фишерэй арсалтые ФИДЕ хуулитаар мэдэрээгүй.

ТАСС-ай корр.

ТАДЖИКИСТАН. Ленинабад, Кайраккум хотонууд та ажаhуугшад зунай нарата халуун үдэрнүүдэй болоходо, Кайраккумай хэмэл далай дээрэ ошожо амардаг. Уhанай спортдо дуратайшуулда энэ далай яхтклуб нээгдэhэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: таджик далай дээрэхи далбагууд. ТАСС-ай фотохронико.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. Тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай материалнууд. ТАСС-ай шэнэ hонин. Нютаг нютагай hонин.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Шууяанда дададаггүй юм» —корреспонденци. «Үбэл тухай бодомжолхо саг ерээ» — корреспонденци. Орон доторнай.

Гурбадахи хуудаhанда. «Совэдүүдэй засагай түлөө» —очерк. АПН-эй материал. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Октябрятануудай фестиваль» — репортаж. Нютаг нютагай болон хүршэнэ хабаадалсаха.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 17.30—Футболоор СССР-эй чемпионат. «Шахтёр» (Донецк) — «Динамо» (Киев). Донецкhээ дамжуулга хэгдэхэ. 19.00—«Время» — мэдээсэлэй программа.

Улаан-Үдэ. 19.30 —Телевизионно hонин. 19.50 — «Танай бэшэгүүдээр».

«Орбита». 20.15 — О. Уайльд. «Портрет Дориана Грея» — телевизионно зүжэг (нэгэдэхи хуби). 21.40 —«Дэлхэйн арадуудай оюун бэлиг» (үнгэтэ). 22.10 — «Калугын областиин үгтамжын түсэб бэелүүлэгдэнэ» КПСС-эй Калугын обкомой нэгэдэхи секретарь А. А. Кандренков хабаадалсаха.

ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ РАДИО — ХИЛЫН СААНАhАА

ПАРИЖ

ХАРИЛСАА ХОЛБООМНАЙ ҮРГЭДЭНЭ

ТАСС

Совет-французуу худалдаа наймаанай-экономическа харилсаа холбоон амжалтатайгаар хүгжэжэ байна. 1970—1974 онуудта СССР-эй ба Франциин хоорондо худалдаа наймаанай-экономическа харилсаа тоггоохо тухай хэлсээе Франциин эзэд баяшуул урма баяртайгаар угтаа hэн гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эд бараанай эрьесэ хоёр дахин үргэдөө гээд тооложо болоно. Энэ хэлсээнэй имагтал түрүүшын дүрбэн жэлэй турша соо Советскэ Союзай ба Франциин хоорондо эд бараанай эрьесэ урдахи дүрбэн жэлэйхиhээ хоёр дахин дээшэлжэ, 722 миллион түхэриттэ хүрэhэн байна.

Парижда хүдэлдэг франко-совет худалдаа наймаанай палата хоёр ороной хоорондохи худалдаа наймаанай харилсаае нилээд үргэдхэхэ. Энэ палата совет, францууз 400 гаран эхэ фирмэ ба эмхиие нэгэдүүлдэг юм.

ДЭЛХЭЙН ГАЗЕТЭНУУД ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ

Арад зоной байдал hайжаруулхын тула арадай ажахын түсэбүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар аха дүү гүрэнүүдэй ажалшадай алдарта хэрэгүүдтэ зорюулагдаhан олон тоото материалнуудые социалис оронуудай газетэнүүд тунхаглана.

Социалис революциин 30 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө Болгарида дэлгэрhэн бүгэдэ арадай хүдэлөөн тухай Софин хэблэл бэшэнэ.

ГДР-эй «Нойес Дойчланд» газетэ социалис мүрысөөндэ зорюулагдаhан түрүү бэшэг тунхаглаба. Социалис мүрысөөн хадаа экономическа ба нийтын байдалай дабшалтын хүсэн болоно. Берлинэй ба Москвагай барилгашадай хоорондо дэлгэрhэн саг үргэлжын социалис мүрысөөн үйлэдбэриин арга нөөсэнүүдые элирүүлхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ арга олгоhон байна.

Польшын бага салинтай ажалшадай түлбэриин нэмэhэн тухай, дайнай инвалидуудай ба эдэнэй гэр бүлые пенсеэр хангалгые hайжаруулха тухай Варшавын газетэнүүд бэшэнэ. 1971 онhоо 1973 он болотор 6,4 миллион хүнэй салин дээшэлhэн байна. Тиихэдэ энэ удаада 100 мянган ажалшадай салингынь нэмээ гээд тэмдэглэнэ. Энэнь Польшын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин VI съезд дээрэ баталагдан абтаhан гол хараа шэглэл бэелүүлгэ болоно гээд «Глос Працы» газетэ бэшэнэ.

Португалиин правительствын мэдүүлгые гадаадын хэблэл үргэнөөр шэнжэлнэ. Гвиней-Бисау гэдэг Республикые мэдэрхээр бэлэн байhан тухай, Анголодо, Мозамбигта бэеэ даадаhан байдалай эрхэ олгохо тухай энээн дотор хэлэгдэhэн байгаа.

Кипртэхи байдалтай холбоотой ушар хэрэгүүдэй хойноhоо гадаадын хэблэл анхаралтайгаар адаглана. Кипрэй асуудалые зүб мүрөөр, амгалан ёhoор шиидхэлгэдэ тойбо татадаг НАТО-гой зонхилогшодой харата муухай ябуулгануудые олон шэнжэлэгшэд дэлгэрэнгыгээр тэмдэглэнэ.

Англиин премьер-министр Вильсонэй Би-Би-Сиин корреспонденттэй хөөрэлдэhэн ушарта Лондоной газетэнүүд анхаралаа хандуулна. Дайнай hүүлэй жэлнүүдтэ Англи иимэ хүшэр бэрхэтэй экономическа байдалда ороогүй юм гээд тэрэ сэхэ руунь мэдэрбэ.

(ТАСС).

ДЕЛИ

Индиин-Пакистанай харилсаан

ТАСС

Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Сваран Сингх Пакистанай гадаадын хэрэгүүдэй гүрэнэй министр Азиз Ахмадта бэшэг эльгээбэ. Симлэдэ гар табигдаhан хэлсээнэй үндэhөөр Урда Азидахи байдалые hайжаруулха хэмжээнүүдые бэелүүлхэ шухала гэжэ энэ бэшэг доторoo тэмдэглэнэ.

Сваран Сингхэй эльгээhэн бэшэг хоёр ороной хоорондо почтын, телеграфай ба бусад холбоо hэргээхэ талаар хөөрэлдөөнүүдые Индиин бэлэн байhан тухайhнь Индиин информационно агентствэнүүд мэдээсэнэ.

КАРАЧИ. (ТАСС). Пакистанай премьер-министр З. А. Бхутто Кветтэдэ болоhон олониитын митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Пакистантай хөөрэлдөөнүүдые hэргээхээр Индиин правительствын бэлэн байhан тухай Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Сваран Сингхэй мэдүүлгые hайшаанабди гэжэ тэмдэглээ. Симлэдэхи хэлсээнэй үндэhөөр Индитэй хөөрэлдөөнүүдые эхилхээр бэлэнбди гэжэ премьер-министр хэлэбэ.

ТОКИО

Ямаршье аша туhагүй эм домууд

ТАСС

Японой элүүрые хамгаалгын ба социальна хангалгын министерствын үнгэргэhэн туршалга шэнжэлгэнүүдэй үндэhөөр Япондо үйлэдбэрилэн гаргагдадаг эмүүдэй 10 гаран процентнь огто аша үрэгүй байна.

Энэнь Япондо тохёолдоhон гэнтын ушар бэшэ юм. Жэшээнь, хүнэй бэедэ муу нүлөө үзүүлдэг байhан дээрэhээнь 20 гаран зүйлэй эм худалдахые министерство 1973 оной ноябрьда хориhон байна.

УЛААН-БААТАР

СЭВ хүдэлмэрилнэ

ТАСС

СЭВ-тэ хабаатай оронуудай уhанай ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй хоридохи заседани эндэ болобо. СЭВ-эй ойн баярай XXVIII сессиин шиидхэбэринүүдтэ үндэhэлэн, уhанай ажахын асуудалнуудта хабаатай зорилгонуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэмжээнүүдые зүблөөндэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэhэн байна.

1976—1980 онуудта уhанай ажахын талаар эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдэй түсэбүүд заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Энэ талаар научно-техническэ мэдээсэл залан хүтэлбэрилгын хэдэ хэдэн уласхоорондын түбүүдые эмхидхэн байгуулха шухала гэжэ тогтоогдоо.

Уhанай нөөсэ баялигуудые бузарлалгаhаа сахин хамгаалха харилсаа холбоон тухай конвенциин проектые зүблөөн бэлдэhэн байна.

МОГАДИШО

ҮНДЭР СЭГНЭЛТЭ

ТАСС

Советскэ Союзай техническэ туhаламжаар баригдаhан Могадишо хотодохи hүнэй заводой коллективэй хүдэлмэридэ Сомалин Верховно Революционно Совэдэй президент Мохамед Сиад Барре үндэр сэгнэлтэ үгэбэ. Президент заводто хүрэхэдөө, үйлэдбэритэйнь танилсаhан, сомали хүдэлмэришэдтэй, совет мэргэжэлтэдтэй уулзажа хөөрэлдэhэн байна. Энэ хадаа ороной экономикын гүрэнэй секторэй түрүү предприятинуудай нэгэниинь болоно.

НИКОЗИ

КИПРТЭХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Буудалдаа зогсоохо тухай асуудалаар ондо ондоо hанал бодолтой байжа, забhарлалта хэhэнэй hүүлээр Турциин, Грециин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй, Англиин ба ООН-ой түлөөлэгшэдэй шэнэ уулзалга эндэ болобо. Дүрбэн талын түлөөлэгшэд уулзалгын урда тээ вертолёдоор ниидэн, дайн байлдаанай болоhон газарнуудые адаглан хараhан байна. Буудалдаа зогсоожо, сэрэгүүдээ гэдэргэнь татаха тухай хэлсээнэй мүнөө болотор дүүргэгдээгүй байhыень эдэнэр элирүүлээ.

Арал дээрэхи байдал юрэнхы дээрээ амгалан байhаар. Августын 4-нэй hүни гансал Никози хотодо эндэ тэндэ буудалдаанууд болоhон байна.

«Спортлотогой», «Спортлото-2»-ой» июлиин 30-да Москвада үнгэргэгдэhэн тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени согсолбо.

«Спортлото»: Нэгэшье хүн зургаан номер таажа шадаагүй. Табан номер тааhан хүнүүд — 5000 түхэриг, дүрбэн номер таагшад 9… түхэриг, гурбан номер тааhан хүнүүд дүрбэн түхэриг абаха.

«Спортлото-2»: Нэгэшье хүн зургаан номер таажа шадабагүй. Табан номер таагшад—1718 түхэриг, дүрбэн номер тааhан хүнүүд—43 түхэриг, гурбан номер таагшад 3 түхэриг абаха байна.

Энэ тиражай шүүбэринүүдые нөөсэлгын түбэй кассанууд августын 11-hээ сентябриин 10 болотор түлэхэ. Удаадахи тираж августын 10-да Москва хотодо үнгэргэгдэхэ.

(ТАСС).

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36,63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приемная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.